

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Південноукраїнський національний педагогічний

університет ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса)

Інститут психології

Факультет психологічної освіти

Кафедра теорії та методики практичної психології

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор Інституту психології

_____ **Н.Д. Хмель**

”___” _____ 20__ р.

Програма навчальної дисципліни

„ПРАКТИКУМ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ”

(за вимогами кредитно-модульної системи)

для студентів інституту психології напряму підготовки «Психологія»

УДК

ББК

Практикум з загальної психології [Електронний ресурс] : прогр. навч. дисципліни : (за вимогами кредит.-модул. системи) : для студ. ін-ту психології напряму підготовки «Психологія» / ПНПУ імені К. Д. Ушинського, ін-т психології, ф-т психологічної освіти, каф. теорії та методики практичної психології; [уклад. : Л. А. Ільницька та ін.]. – Одеса : [б. в.], 2011. – 40 с.

Розробники: Ільницька Лариса Анатоліївна, викладач кафедри теорії та методики практичної психології Інституту психології ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, Козакова Ганна Олександрівна, викладач кафедри теорії та методики практичної психології Інституту психології ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, Ланкін Андрій Іванович, викладач кафедри теорії та методики практичної психології Інституту психології ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, Кленчу Аліна Миколаївна, викладач кафедри теорії та методики практичної психології Інституту психології ПНПУ ім. К.Д. Ушинського

Рецензенти:

Затверджено на засіданні кафедри теорії та методики практичної психології

Протокол №__ від „__” _____20__ р.

Зав. кафедрою

О.Я. Чебікін

ББК

**СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАКТИКУМ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ”
ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Предмет: розкриття експериментальним шляхом природи, сутності та закономірностей психіки людини.

Курс: Підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 10</p> <p>Модулів: 3</p> <p>Змістових модулів: 9</p> <p>Загальна кількість годин: 378</p> <p>Тижневих годин: 4</p>	<p>Напрямок підготовки: <i>„Психологія”</i></p> <p>Спеціальність: <i>6.030102</i> <i>„Психологія”</i></p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i></p>	<p>Обов’язкова</p> <p>Рік підготовки: 1, 2</p> <p>Семестр: 1, 2, 3</p> <p>Практичні (лабораторні): 1 семестр – 72 годин 2 семестр – 72 години 3 семестр – 90 години</p> <p>Самостійна робота: 1 семестр – 18 годин 2 семестр – 18 годин 3 семестр – 108 годин</p> <p>Індивідуальна робота: 1 семестр – 9 годин 2 семестр – 9 годин 3 семестр – 18 годин</p> <p>Вид контролю: 1 семестр – іспит 2 семестр – залік 3 семестр – іспит</p>

МЕТА

Метою курсу «Практикум з загальної психології» є:

- емпіричне розкриття природи та сутності психічних явищ, які було розглянуто у теоретичному курсі „Загальна психологія”;
- формування практичних вмінь адекватного вибору і використання психологічних методів і методик;
- оптимізація практичної підготовки студентів-психологів в ході навчальної роботи.

ПРОГРАМА

Практичні заняття з курсу «Практикум з загальної психології» сприяють активізації і закріпленню теоретичних знань, отриманих студентами при вивченні курсу „Загальна психологія”. Програма курсу побудована таким чином, щоб студент отримав уявлення про основні сфери психіки та методи їх дослідження. Таким чином, навчальна дисципліна „Практикум з загальної психології” грає важливу роль у підготовці студентів до компетентної професійної діяльності.

У професійній підготовці майбутніх психологів основними є такі **цільові компоненти**, як:

- закріплення теоретичних знань з курсу „Загальна психологія”;
- розкриття природи та сутності психіки людини експериментальним шляхом;
- розкриття вимог до планування, організації та проведення психологічного дослідження;
- розкриття змісту, характерних особливостей та процедур застосування методів психологічної науки;
- застосовування на практиці експериментальних методів та окремих методик дослідження психічних явищ;
- адекватний вибір та використання деякого мінімуму методів і засобів, які повинні бути в арсеналі кожного кваліфікованого психолога;
- проведення якісного та кількісного аналізу отриманих в ході дослідження даних та їх психологічний аналіз.

Очікувані результати:

- засвоєння основних питань курсу „Практикум з загальної психології”;
- володіння знаннями щодо планування, організації та проведення психологічного дослідження;
- чітке уявлення про зміст і призначення певних методів і методик;
- практичне оволодіння деякими методами та окремими методиками психологічного дослідження;
- вміння проводити якісний та кількісний аналіз отриманих даних;
- вміння давати психологічний аналіз результатам дослідження;
- вміння давати психологічну характеристику особистості.

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ
„ПРАКТИКУМ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ”**

Назва модуля	Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Модуль I. Психічні властивості і стани	72	18	9
Змістовий модуль 1. Психічні властивості	6	4	2
Змістовий модуль 2. Темперамент і характер	16	6	2
Змістовий модуль 3. Психічні стани	12	4	2
Змістовий модуль 4. Особистість	38	4	3
Модуль II. Психічні процеси	72	18	9
Змістовий модуль 5. Сенсорні, перцептивні, мнемічні процеси та увага	46	8	5
Змістовий модуль 6. Уява, мисленнєві та регуляторні процеси	26	10	4
Модуль III. Методи психології	90	108	18
Змістовий модуль 7. Методи психології	44	60	6
Змістовий модуль 8. Проективні методи	26	12	6
Змістовий модуль 9. Методи дослідження міжособистісних відносин	20	36	6
ВСЬОГО ПО КУРСУ	234	144	36

МОДУЛЬ І. ПСИХІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ І СТАНИ

№ теми	Назва теми	№ лабораторної роботи	Кількість годин		
			Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
	Змістовий модуль 1. Психічні властивості				
1	Дослідження властивостей нервової системи	1, 2, 1-2*	5	4	2
2	Типологічні особливості ВНД	3	1		
	Змістовий модуль 2. Темперамент і характер				
3	Визначення типу темпераменту	4, 3*	4	2	2
4	Дослідження властивостей темпераменту	5, 4*	4	2	
5	Дослідження характеру	6-8, 5*	8	2	
	Змістовий модуль 3. Психічні стани				
6	Дослідження психічних станів	9-11, 6-7*	4	4	2
7	Дослідження тривожності особистості	12-13	4		
8	Дослідження агресивності особистості	14	4		
	Змістовий модуль 4. Особистість				
9	Дослідження потребово-мотиваційної сфери	15-19	10		3
10	Дослідження спрямованості особистості	20, 8*	2	2	
11	Дослідження самосвідомості особистості	21-26	20		
12	Дослідження несвідомої сфери особистості	27-28, 9*	6	2	
	Всього годин		72	18	9

* - самостійна лабораторна робота

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (ЛАБОРАТОРНИХ) ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПСИХІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ

Тема 1. Дослідження властивостей нервової системи

Лабораторна робота № 1. (2 години)

Мета: виявити силу (слабкість) нервової системи за психомоторними показниками (методика „Теппінг-тест”).

Обладнання: Стандартні бланки А4, поділені на 6 квадратів у 2 ряди по 3 квадрати в кожному ряду, секундомір, олівець.

Хід роботи. за сигналом експериментатора досліджуваним пропонується проставляти крапки правою (лівою) рукою у кожному квадраті бланку. На один квадрат відводиться 5 секунд.

Обробка результатів передбачає:

- А) підрахунок кількості крапок у кожному квадраті;
- Б) побудова графіку працездатності, для чого на осі абсцис відкладаються 5-секундні проміжки часу, а на осі ординат – кількість крапок у кожному квадраті;
- В) визначення на основі типу динаміки максимального темпу дій сили/слабкості нервових процесів.

Лабораторна робота № 2. (3 години)

Мета: вивчення процесів збудливості, гальмування та рухливості нервових процесів за методикою Я. Стреляу

Обладнання: текст опитувальника з 134 питань

Хід роботи: досліджувані відповідають на питання „так”, „ні” чи „не знаю”

Обробка результатів: обробка даних робиться за допомогою ключа до кожної з трьох виділених в опитувальнику шкал.

**Тема 2. Типологічні особливості ВНД
Лабораторна робота № 3. (1 година)**

Мета: визначення типологічних особливостей вищої нервової діяльності за їх психологічними показниками.

Обладнання: 5 характеристик „життєвих показників” основних властивостей нервових процесів.

Хід роботи. Експериментатор по-черзі зачитує 5 характеристик. Досліджувані, ознайомившись з кожною з них, мають визначити типологічні особливості вищої нервової діяльності.

Обробка результатів. Відповіді студентів записують у протокол і порівнюють з правильними відповідями. Перша характеристика складає специфічні показники сили збуджувального процесу, друга – сили гальмувального процесу, третя – слабкості основних нервових процесів, четверта – врівноваженості нервових процесів, п’ята – рухливості нервових процесів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕМПЕРАМЕНТ І ХАРАКТЕР

**Тема 3. Визначення типу темпераменту
Лабораторна робота № 4. (4 години)**

Мета: визначити рівень екстраверсії/інтроверсії, емоційної стійкості/нейротизму та тип темпераменту за методикою Г. Айзенка.

Обладнання: опитувальник, який вміщує 60 питань.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується з максимальною об’єктивністю відповісти на 60 питань опитувальника відповіддю „так”, чи „ні”.

Обробка результатів. За кожен відповідь досліджуваного, що збігається з „ключем”, присвоюється відповідно один бал. Підраховується загальна кількість балів за кожною шкалою. Будується „коло Айзенка”: будуються дві шкали: екстраверсії та емоційної стійкості, на яких відкладаються отримані досліджуваним показники. У відповідності з „колом Айзенка” визначається тип темпераменту.

**Тема 4. Дослідження властивостей темпераменту
Лабораторна робота № 5. (4 години)**

Мета: вивчення властивостей темпераменту за опитувальником структури темпераменту В. М. Русалова

Обладнання: бланк опитувальника з 105 питань

Хід роботи. досліджувані відповідають на питання „так” чи „ні”

Обробка результатів: обробка даних робиться за допомогою ключа до кожної з дев’яти виділених в опитувальнику шкал.

**Тема 5. Дослідження характеру
Лабораторна робота № 6. (2 години)**

Мета: скласти загальну характеристику особистості, аналізуючи окремі психічні якості (проективна методика „Намалюй свій характер”).

Обладнання: бланки з 12-ю квадратами, що містять у собі незакінчені зображення.

Хід роботи. У кожному з квадратів досліджуваній має закінчити зображення за власним розсудом. Час виконання не обмежується.

Обробка результатів. Зображення кожного з 12-ти квадратів піддаються аналізу. На основі аналізу визначаються ті чи інші психічні якості особистості і складається характеристика особистості.

Лабораторна робота № 7. (2 години)

Мета: визначення рис характеру за психогометричною типологією

Обладнання: 5 геометричних фігур: круг, квадрат, прямокутник, трикутник та зигзаг. Опис психологічних характеристик людей, що обирають кожен з фігур.

Хід роботи. Досліджуваній розставляє представлені фігури в порядку переваги.

Обробка результатів. Домінуючі риси характеру можна визначити за фігурою, поставленою на перше місце.

Лабораторна робота № 8. (4 години)

Мета: визначення акцентуацій характеру за допомогою опитувальника Леонгарда-Шмішека.

Обладнання: опитувальник Леонгарда-Шмішека, що містить 88 питань.

Хід роботи. Досліджуваній пропонується тест-опитувальник, який дозволяє встановити акцентуації особистості на основі відокремлених К. Леонгардом 10-ти типів акцентуєваних особистостей. На 88 питань треба відповісти відповіддю „так” або „ні”. Відповіді заносяться до протоколу.

Обробка результатів проводиться згідно з „ключем”. За збіг із „ключем” налічується 1 бал. Таким чином обчислюється загальна кількість балів за кожною шкалою. Отримані дані можуть бути представлені у вигляді „профілю особистісної акцентуації”

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПСИХІЧНІ СТАНИ

Тема 6. Дослідження психічних станів

Лабораторна робота № 9. (2 години)

Мета: самооцінка тривожності, фрустрованості, агресивності та ригідності за методикою Г. Айзенка

Обладнання: 40 описів різних психічних станів.

Хід роботи. Досліджуваний оцінює наявність у нього певного стану оцінками в 0, 1 та 2 бали.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за кожним з чотирьох психічних станів.

Лабораторна робота № 10. (1 година)

Мета: визначити ступінь впливу емоційного стану на стійкість особистості (методика „Чи знаєте Ви себе?“).

Обладнання: зображення 16 символів, зібрані у 4 групи: рух, спокій, впевненість, невпевненість.

Хід роботи. З кожної групи необхідно виділити по одному символу, що більше всього відповідає емоційному стану, і вписати його порядковий номер у бланк для відповідей.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за допомогою спеціального „ключа”. В залежності від суми балів виділяється 5 типів особистості.

Лабораторна робота № 11. (1 година)

Мета: оцінка сугестивності особистості

Хід роботи. Досліджуваний нумерує 5 завдань, які повинен швидко виконати. Експериментатор зачитує кожне з завдань.

Обробка результатів. Якщо досліджуваний вказує той самий приклад, який був наведений експериментатором, то він отримує за завдання 4 бали. Якщо він дає близьку до приклада відповідь, то отримує 3 бали. Якщо скоріше далеку, ніж близьку – то 2 бали, та якщо зовсім далеку – 1 бал. Потім підраховується сума отриманих балів та результат помножується на 3 та додається до 20. Виділяються знижена сугестивність, середня сугестивність та завищена сугестивність.

Тема 7. Дослідження тривожності особистості

Лабораторна робота № 12. (2 години)

Мета: оцінка ситуативної та особистісної тривожності за шкалою реактивної й особистісної тривожності Ч. Д. Спілбергера – Ю. Л. Ханіна

Обладнання: текст методики, ключ

Хід роботи. В першій частині методики у залежності від самопочуття в даний момент студент закреслює підходящу для нього цифру. В другій частині студент спочатку прочитує (чи слухає) кожне речення, а потім закреслює обрану цифру в залежності від того, як він почуває себе звичайно.

Обробка результатів. Проводиться за ключем.

Лабораторна робота № 13. (2 години)

Мета: визначити рівень тривожності за методикою вимірювання тривожності Тейлора

Обладнання: текст методики, ключ

Хід роботи. Студент обирає твердження, з якими згоден і не згоден

Обробка результатів. Проводиться за ключем.

Тема 8. Дослідження агресивності особистості

Лабораторна робота № 14. (4 години)

Мета: діагностика показників і форм агресії за методикою А. Басса і А. Даркі

Обладнання: текст опитувальника, ключ 1 для обробки результатів випробування за опитувальником, ключ 2 з бланком для аналізу результатів

Хід роботи. Досліджуваний повинен відповісти на питання опитувальника „так”, „пожалуй, так”, „пожалуй, ні” чи „ні”

Обробка результатів. Відповіді „так” і „пожалуй, так” об'єднуються і сумуються як „так”, та відповіді „пожалуй, ні” і „ні” сумуються як „ні”. Отримані суми помножуються на коефіцієнт. Обчислюються індекси агресивності та ворожості. Виявляються показники за восьми формами агресії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ОСОБИСТІСТЬ

Тема 9. Дослідження потребово-мотиваційної сфери

Лабораторна робота № 15. (4 години)

Мета: діагностика ступеню задоволеності основних потреб

Обладнання: 15 тверджень, бланк відповідей

Хід роботи. Досліджуваний оцінює наведені твердження між собою попарно. Спочатку перше з другим, третім і т.д. і вписує результати у першу колонку бланку, потім друге з третім, з четвертим і т. д. і результати записує у другу колонку. Таким чином досліджуваний порівнює всі твердження.

Обробка результатів. По-перше, підраховується кількість виборів кожного твердження (це і буде кількість балів за це твердження). По-друге, складається ієрархія з п'яти тверджень, що набрали більшість балів. Це й будуть головні потреби досліджуваного.

Для визначення задоволеності 5-ти основних потреб підраховується сума балів за п'ятьма секціями: матеріальні потреби, потреби у безпеці, соціальні (міжособистісні) потреби, потреби у визнанні, потреби у самовираженні. Будується графік ступеню задоволеності потреб.

Лабораторна робота № 16. (1 година)

Мета: діагностика особистості на мотивацію до успіху за методикою Т. Елерса

Обладнання: текст опитувальника, ключ.

Хід роботи. Досліджуваний відповідає „так” чи „ні” на кожне з 41 питання

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за ключем та визначається рівень мотивації до успіху: низький, середній, достатньо високий чи занадто високий.

Лабораторна робота № 17. (1 година)

Мета: діагностика особистості на мотивацію уникання невдач за методикою Т. Елерса.

Обладнання: список з 30 рядків, по 3 слова у кожному, ключ

Хід роботи. Досліджуваному пропонується вибрати з кожного рядка тільки одне слово, яке характеризує його найточніше та підкреслити його.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за ключем: по 1 балу за відповіді, наведені у ключі. Бали отримують тільки відповіді, наведені у ключі (перша цифра перед дефісом позначає номер рядка, друга – номер стовпця). Чим більше набрана сума балів, тим вище рівень мотивації уникання невдач. Виділені рівні: низький, середній, достатньо високий чи занадто високий.

Лабораторна робота № 18. (2 години)

Мета: дослідження ступеню готовності до ризику за методикою Шуберта.

Обладнання: текст опитувальника з 25 питань, ключ.

Хід роботи. Досліджуваний ставить від 2 до -2 балів в залежності від ступеню згоди з питаннями. 2 – повністю згоден, -2 – повністю не згоден.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за ключем та визначається рівень схильності до ризику.

Лабораторна робота № 19. (2 години)

Мета: дослідження соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребовій сфері за методикою О. Потьомкіної.

Обладнання: два опитувальники по 40 питань, ключ.

Хід роботи. Досліджуваний відповідає „так” чи „ні” на кожне з 40 питань.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за ключем та визначаються соціально-психологічні установки особистості: альтруїзм-егоїзм, процес-результат, воля-влада, праця-гроші.

Тема 10. Дослідження спрямованості особистості

Лабораторна робота № 20. (2 години)

Мета: дослідження ціннісних орієнтацій особистості за допомогою методики «ЦОЛ» М. Рокіча.

Обладнання: два списки по 18 тверджень в кожному.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується проранжувати за ступенем важливості твердження (цінності) першого та другого списків.

Обробка результатів. Проводиться якісний аналіз системи ціннісних орієнтацій особистості.

Тема 11. Дослідження самосвідомості особистості

Лабораторна робота № 21. (2 години)

Мета: визначення кількісного вираження рівня самооцінки.

Обладнання: слова, які характеризують окремі якості особистості.

Хід роботи. Із запропонованого списку слів досліджувані обирають по 10-20 слів, що характеризують уявлення людини про те, якими рисами вона хотіла би володіти і дійсно володіє. Так складаються проранжовані 2 ряди слів: перший ряд слів являє собою „позитивну” множину, другий – „негативну” множину. З обох рядів обираються такі характеристики, якими суб'єкт дійсно володіє.

Обробка результатів. Обчислюється коефіцієнт за обидва ми множинами і розглядається його величина щодо одиниці. Коефіцієнт „позитивної” множини, близький до одиниці, вказує на переоцінку себе суб'єктом. Коефіцієнт „негативної” множини, близький до одиниці, вказує на недооцінку себе суб'єктом.

Лабораторна робота № 22. (4 години)

Мета: визначення кількісного вираження рівня самооцінки (метод С.А. Будасі).

Обладнання: 48 слів, які характеризують окремі якості особистості.

Хід роботи. Із запропонованого списку слів досліджувані обирають 20 слів, що характеризують уявлення людини про те, якими рисами вона хотіла би володіти. Таким чином будується еталонний ряд d1, в якому на перших позиціях (20-й ранг) розміщуються найважливіші позитивні властивості особистості. З відібраних 20 властивостей будується суб'єктивний ряд d2, в якому розміщуються дані властивості по мірі їх вираженості власне у досліджуваного.

Обробка результатів. Метою обробки результатів є встановлення зв'язку між ранговими оцінками властивостей особистості, що входять до уявлень „Я ідеальне” та „Я реальне”. Міра зв'язку встановлюється за допомогою коефіцієнта рангової кореляції, який обчислюється за формулою. В залежності від значення коефіцієнта кореляції визначається рівень самооцінки особистості.

Лабораторна робота № 23. (2 години)

Мета: дослідження самооцінки та рівня домагань особистості за методикою Дембо-Рубінштейн.

Обладнання: бланк, на якому зображені 7 вертикальних шкал висотою 10 см, що характеризують окремі показники особистості.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується оцінити вираженість показників особистості на шкалах двома рисками, помічаючи наявний та бажаний рівні їх вираженості..

Обробка результатів. Аналіз оцінок досліджуваного дозволяє виявити наявний рівень самооцінки та рівня домагань особистості.

Лабораторна робота № 24. (4 години)

Мета: зіставлення самооцінки особистості та загальногрупової оцінки.

Обладнання: 10 слів, що характеризують окремі якості особистості.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується переглянути список якостей особистості та оцінити їх вираженість за 10-бальною шкалою. Всі інші члени групи такою оцінюють якості за 10-бальною шкалою по мірі їх вираженості у досліджуваного. Числові показники слів-характеристик обох рядів заносяться у таблицю.

Обробка результатів. На основі отриманих даних – власної та групової оцінки якостей особистості – будується графік, дві криві якого вказують на розбіжності самооцінки і загальногрупової оцінки. Графік піддається аналізу.

Лабораторна робота № 25. (4 години)

Мета: дослідження екстернальності (інтернальності) особистості за методикою «Рівень суб'єктивного контролю» Дж. Роттера.

Обладнання: 44 твердження.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується оцінити міру погодження з твердженнями за шкалою.

Обробка результатів. Відповідно до ключа визначаються показники за шкалами загальної інтернальності, інтернальності в області досягнень, невдач, сімейних відносинах, міжособистісних відносинах та по відношенню до здоров'я.

Лабораторна робота № 26. (4 години)

Мета: дослідження параметрів само відношення за методикою Століна.

Обладнання: 57 тверджень.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується оцінити міру погодження з твердженнями.

Обробка результатів. Відповідно до ключа визначаються показники за шкалами, що відображають параметри само відношення.

Тема 12. Дослідження несвідомої сфери особистості

Лабораторна робота № 27. (4 години)

Мета: дослідження механізмів психологічного захисту за методикою Р. Плутчика та Г. Келлермана.

Обладнання: текст опитувальника з 92 питань.

Хід роботи. Досліджуваний повинен відповісти на питання опитувальника „так” «ні».

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за кожною з 8-ми шкал відповідно до ключа. Визначаються домінуючі механізми психологічного захисту.

Лабораторна робота № 28. (2 години)

Мета: виявлення домінуючого інстинкту, представленого у свідомості та у несвідомому, за методикою В. Гарбузова.

Обладнання: текст опитувальника з 35 питань; завдання 4 асоціативних тестів

Хід роботи. Завдання 1. Досліджуваний відмічає знаком „+” найбільш близькі та хвилюючі проблеми та твердження. Завдання 2. Досліджуваному пропонується обрати близькі йому символи: цифру, дерево, символ, фігуру.

Обробка результатів. Результати першого завдання співставляються з ключем і визначається домінуючий інстинкт особистості, який представлений у свідомості людини. За результатами

асоціативного тесту досліджуваний визначає інстинкт, який представлений у несвідомому. Результати обох завдань порівнюються.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПСИХІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ

Тема 1. Дослідження властивостей нервової системи Самостійна лабораторна робота № 1. (2 години)

Мета: оцінити міру врівноваженості (неврівноваженості) процесів збудження і гальмування нервової системи.

Обладнання: лінійка, олівець.

Хід роботи. За допомогою лінійки проводиться еталонний відрізок від 5 до 10 см. Без лінійки проводиться олівцем 5-6 разів по лінії еталонного відрізка, після чого у різних площинах проводиться 10 відрізків, намагаючись зберегти еталонну довжину.

Обробка результатів. Вимірюється кожен з відрізків і заноситься у протокол величина і знак відхилення від еталону. Обчислюється середнє арифметичне отриманих відхилень, за яким оцінюється ступінь врівноваженості (неврівноваженості) процесів збудження і гальмування нервової системи.

Самостійна лабораторна робота № 2. (2 години)

Мета: визначення сили, врівноваженості та рухливості нервової системи.

Обладнання: три опитувальники по 10 питань в кожному.

Хід роботи. досліджувані відповідають на питання кожного опитувальника, обираючи один з варіантів відповідей.

Обробка результатів: підраховується сума відповідей „в” і „г” за кожним опитувальником окремо, що дозволяє визначити силу, врівноваженість та рухливість нервової системи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕМПЕРАМЕНТ І ХАРАКТЕР

Тема 3. Визначення типу темпераменту

Самостійна лабораторна робота № 3. (2 години)

Мета: складання „формули” темпераменту за методикою А. Білова.

Обладнання: опитувальник, розділений на 4 блоки, по 20 тверджень у кожному.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується проаналізувати кожен блок опитувальника (кожен блок містить по 20 тверджень, які відповідають типологічним рисам того чи іншого типу темпераменту). Досліджуваний виражає своє погодження чи непогодження з запропонованими твердженнями.

Обробка результатів. Підраховується кількість рис, що спостерігаються, у кожному розділі. В результаті складається „формула” темпераменту з виділенням домінуючого типу і відсотковою вираженістю прояву типів темпераменту.

Тема 4. Дослідження властивостей темпераменту

Самостійна лабораторна робота № 4. (2 години)

Мета: вивчення властивостей темпераменту за методикою визначення психологічної характеристики темпераменту.

Обладнання: бланк опитувальника з 48 питань

Хід роботи: досліджувані відповідають на питання „так” чи „ні”

Обробка результатів: обробка даних робиться за допомогою ключа до кожної з шести властивостей. Визначаються оцінка і зони вираженості властивостей темпераменту

Тема 5. Дослідження характеру

Самостійна лабораторна робота № 5. (2 години)

Мета: визначення індивідуально-типологічних відмінностей за методикою мимовільного малюнку „Конструктивний малюнок людини з геометричних фігур”

Обладнання: 3 листи паперу, олівець, таблиця типів, описання типів.

Хід роботи. Досліджуваний малює 3 варіанти людини з фігур: круг, трикутник, квадрат. У кожному малюнку повинно бути всього 10 фігур, не більше, не менше.

Обробка результатів. Підраховується кількість використаних у малюнку фігур (у кожному малюнку окремо) и результат записується у вигляді трьохзначного числа, де сотні означають кількість трикутників, використаних у малюнку, десятки – кількість кругів, одиниці – кількість квадратів. Отримане трьохзначне число дозволяє віднести себе до певного типу людей

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПСИХІЧНІ СТАНИ

Тема 6. Дослідження психічних станів

Самостійна лабораторна робота № 6. (2 години)

Мета: діагностика оперативної оцінки самопочуття, активності та настрою

Обладнання: типова карта методики САН (30 пар протилежних характеристик)

Хід роботи. Досліджуваний обирає цифру на шкалі, яка відповідає самопочуттю на даний момент

Обробка результатів. Крайня ступінь негативного полюсу оцінюється в 1 бал, а крайня ступінь позитивного полюсу – в 7 балів. Отримані бали групуються у відповідності з ключем у три категорії: самопочуття, активність, настрої. Отримані бали діляться на 10. Середній бал шкали дорівнює 4 балам. Нормальні оцінки стану лежать у діапазоні 5,0 – 5,5 балів. Важливо враховувати співвідношення показників.

Самостійна лабораторна робота № 7. (2 години)

Мета: вимірювання ступеню вираження астенічного стану за шкалою астенічного стану (ШАС) Л. Д. Малкової

Обладнання: шкала астенічного стану

Хід роботи. Досліджуваний відповідає 1 – „ні, не так”, 2 – „пожалуй, так”, 3 – „так”, 4 – „саме, так”

Обробка результатів. Обчислюється сума балів. Результати кожного випробуваного передбачають один з чотирьох ступіней вираження астенії. У відповідних графах протоколу вказується кількість набраних балів та ступінь вираження астенії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ОСОБИСТІСТЬ

Тема 9. Дослідження спрямованості особистості

Самостійна лабораторна робота № 8. (2 години)

Мета: дослідження спрямованості особистості за методикою Басса

Обладнання: 27 тверджень з трьома варіантами відповідей

Хід роботи. Досліджуваний пропонується обрати один з варіантів відповідей.

Обробка результатів. Результати співставляються з ключем, що дозволяє виявити три типи спрямованості особистості: на себе, на спілкування, на діло.

Тема 12. Дослідження несвідомої сфери особистості

Самостійна лабораторна робота № 9. (2 години)

Мета: визначення домінуючого психологічного захисту у спілкуванні за методикою В. В. Бойко

Хід роботи. Досліджуваний вибирає відповідь, яка підходить йому найбільше

Обробка результатів. Для визначення притаманної досліджуваному стратегії психологічного захисту у спілкування треба підрахувати кількість відповідей кожного типу „а” – миролюбство, „б” – уникання, „в” – агресія. Чим більше відповідей того чи іншого тип, тим чіткіше виражена відповідна стратегія захисту. Якщо їхня кількість відносно однакова, то досліджуваний активно використовує різні стратегії психологічного захисту своєї суб’єктивної реальності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень психічних властивостей за темами 1-2 (2 год.)
2. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень темпераменту і характеру за темами 3-5 (2 год.)
3. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень психічних станів за темами 6-8 (2 год.)
4. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень параметрів особистості за темами 9-12 (3 год.)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Методики дослідження психічних властивостей людини.
2. Дослідження психічних властивостей за допомогою «Теплінг-тесту».
3. Особливості дослідження властивостей нервової системи за допомогою методики «Відрізки».
4. Характеристика методики вивчення властивостей нервових процесів за Я. Стреляу.
5. Загальна характеристика методів дослідження темпераменту.
6. Особливості застосування методики ЕРІ Г. Айзенка.
7. Методика А. Білова „Формула темпераменту”.
8. Особливості методики «Опитувальник структури темпераменту» В. Русалова.
9. Виявлення типу темпераменту на основі визначення властивостей нервової системи за поведінковими характеристиками.
10. Загальна характеристика методик вивчення характеру особистості.
11. Особливості застосування методики Леонгарда-Шмішека.
12. Застосування проєктивних методів з метою вивчення характеру.
13. Психометрична типологія.

14. Дайте характеристику методів і методик, які можуть бути використані при дослідженні емоційних станів людини.
15. Методика оцінки психічних станів за Г. Айзенком.
16. Особливості застосування методики «САН».
17. Особливості застосування методики «ШАС».
18. Дослідження тривожності особистості.
19. Діагностика агресивності.
20. Методика визначення ступеню задоволеності основних потреб.
21. Методики діагностики мотивації діяльності.
22. Визначення рівня самооцінки особистості.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лабораторні роботи на практичних заняттях із застосуванням психодіагностичного інструментарію, складання психологічних характеристик особистості.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточний контроль у формі модульного контролю, оцінювання успішності виконання самостійної та індивідуальної робіт.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, що присвоюються студентам за МОДУЛЕМ І

МОДУЛЬ І	Поточний контроль	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Загальна сума балів
Змістовий модуль 1. Психічні властивості	20	3	2	25
Змістовий модуль 2. Темперамент і характер	15	3	2	20
Змістовий модуль 3. Психічні стани	15	3	2	20
Змістовий модуль 4. Особистість	30	3	2	35
Всього балів	80	12	8	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

- (A) 90 – 100 балів – відмінно
 (BC) 75 – 89 балів – добре
 (DE) 60 – 74 балів – задовільно
 (FX) 35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання
 (F) 1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ЗА МОДУЛЕМ І

Критерії оцінювання модульних контрольних завдань

Вид завдання	Характеристика відповіді	Кількість балів
Теоретичне питання	- відповідь містка, повна - глибоко розкрито зміст відповіді і всі аспекти поставленого питання - відповідь є логічною і структурованою	4
	- відповідь містка, проте наявні деякі недоліки - розкрито основний зміст поставленого питання, але не розкрито усіх аспектів даної проблематики - відповідь є недостатньо логічною і структурованою	3
	- відповідь має недоліки - не повністю розкрито основний зміст поставленого питання - не розкрито головних аспектів даної проблематики - відповідь є недостатньо логічною і структурованою	2
	- відповідь неповна - слабо розкрито основний зміст поставленого питання, але розкрито деякі аспекти даної проблематики - відповідь не є логічною і структурованою	1
	- не дано відповіді на поставлене питання - відповідь є невірною	0

Вставте відсутнє слово	- відсутнє слово вставлено вірно	1
	- вставлене слово є вірним, але не досить точним	0,5
	- відсутнє слово не вставлено	0
	- відсутнє слово вставлено невірно	0
Вкажіть, чи є вірними наведені нижче твердження	- відповідь дано вірну	1
	- відповіді не дано - дано невірну відповідь	0
Оберіть вірну відповідь	- відповідь дано вірну	1
	- відповіді не дано - дано невірну відповідь	0

Критерії оцінювання самостійної роботи

Характеристики ведення протоколів досліджень, що були відведені на самостійну роботу	Кількість балів
- ведення протоколів охайне - у протоколах представлено всі види самостійної роботи згідно програми курсу - лабораторні роботи проведено і оформлено згідно всіх вимог	3
- ведення протоколів охайне або задовільне - не представлено всіх протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	2
- ведення зошиту задовільне; - не представлено більшості протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	1
- ведення протоколів незадовільне - не представлено жодного протоколу самостійної роботи згідно програми курсу	0

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Характеристика протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень	Кількість балів
- ведення зошиту охайне - у зошиті представлено всі протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості згідно програми курсу - протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості оформлено згідно всіх вимог	2
- ведення зошиту охайне або задовільне - у зошиті не представлено всіх протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості згідно програми курсу - у оформленні протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості наявні деякі недоліки	1
- відсутні протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості - у зошиті не представлено жодної (майже жодної) роботи згідно програми курсу - відсутність зошиту	0

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: протоколи досліджень на практичних заняттях, наукова література, представлена у бібліотеці університету, друковані періодичні видання, електронні видання.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Анастази А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
2. Беседин А.Н., Липатов И.И., Тимченко А.В., Шапарь В.Б. Книга практического психолога: Часть 1. Часть 2. – Х.: РИП «Оригинал», 1996.
3. Большая энциклопедия психологических тестов / Авт.-сост. А. Карелин. – М.: Эксмо, 2006. – 416с.
4. Глуханюк Н.С. Практикум по общей психологии / Н.С. Глуханюк, Е.В. Дьяченко, С.Л. Семенова. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. – 224 с.

5. Глуханюк Н.С. Практикум по психодиагностике. – М.: МПСИ: Воронеж: НПО «Модэк», 2005. – 216 с.
6. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
7. Еникеев М.И. Психологическая диагностика: Стандартизированные тесты. – М.: Питер, 2002. – 288 с.
8. Непомнящая Н.И. Психодиагностика личности. – М.: ВЛАДОС, 2001.
9. Основы психологии: Практикум / Ред.-сост. Л.Д. Столяренко. - Ростов н/Д: «Феникс», 1999. – 576 с.
10. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – СПб.: Питер, 2003. – 560 с.
11. Практикум по психологии / Отв. ред. А.С. Кармин, Ю.А. Сандулов, В.И. Еленский. – СПб.: Лань, 2002. – 128 с.
12. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной.
13. Практические занятия по психологии / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1972. – 168с.
14. Психологические тесты: В 2 т. / Под ред. А.А. Карелина. – М.: Владос, 2005.
15. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом «Бахрах», 1998. – 672 с.
16. Смирнов А.Г. Практикум по общей психологии. – М.: Издательство института психотерапии, 2001. – 224 с.
17. Хозиев В.Б. Практикум по общей психологии. – М.: Академия, 2003. – 272 с.
18. Энциклопедия психологических тестов: Темперамент, характер, познавательные процессы / Ред. А. Карелин. – М.: АСТ, 1997. – 256 с.

Додаткова

1. Батаршев А.В. Тестирование: Основной инструмент практического психолога. – М.: Дело, 2001.
2. Бурлачук Л.Ф. Введение в проективную психологию. – К.: Ника-Центр, 1997.
3. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики. – М.: Приор, 2002. – 288с.
4. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. – Л.: Медицина, 1984.
5. Носс И.Н. Введение в технологию психодиагностики. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2003.
6. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М., 1998.
7. Овчарова Р.В. Практическая психология образования. – М., 2003.
8. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. – М., 1996.
9. Пошукова Т.І. Практикум із загальної психології. – К., 2000.
10. Психологические тесты для работы и отдыха / Авт.-сост. Н.Ф. Гребень. – Минск, 2007. – Том 1, 2.
11. Психология личности: Тесты, опросники, методики / Авт.-сост. Н.В. Киршева, Н.В. Рябчикова. – М., 1995.
12. Рабочая книга школьного психолога / Под ред И.В. Дубровиной. – М.: «Просвещение», 1991.
13. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учебное пособие: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС ПРЕСС, 2006.

РЕСУРСИ:

- мережі "Інтернет" (корисні сайти:
www.mon.gov.ua
www.nau.kiev.ua
www.apsu.org.ua
www.psy.net.narod.ru/tests);
- електронної бібліотеки;
- бібліотеки університету;

журанлів „Практична психологія та соціальна робота”, „Психолог” та інших періодичних видань.

МОДУЛЬ II. ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ

№ теми	Назва теми	№ лабораторної роботи	Кількість годин		
			Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
	Змістовий модуль 5. Сенсорні, перцептивні, мнемічні процеси та увага				
1	Індивідуальні особливості відчуттів	1, 2	4		5
2	Індивідуальні особливості сприйняття	3-7, 1-2*	10	2	
3	Дослідження видів пам'яті	8-17, 3-5*	14	6	
4	Індивідуальні особливості уявлень	19-20	4		
5	Дослідження властивостей уваги	21-27	14		
	Змістовий модуль 6. Уява, мисленнєві та регуляторні процеси				
6	Вивчення індивідуальних особливостей уяви	28, 6*	2	2	4
7	Дослідження мислення та інтелекту	29-37, 7-11*	18	6	
8	Дослідження емоційно-вольової сфери особистості	38-40, 12-13*	6	2	
	Всього годин		72	18	9

* - самостійна лабораторна робота

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (ЛАБОРАТОРНИХ) ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. СЕНСОРНІ, ПЕРЦЕПТИВНІ, МНЕМІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА УВАГА

Тема 1. Індивідуальні особливості відчуттів

Лабораторна робота № 1. (2 години)

Мета: визначення порогу розрізнення мускульних відчуттів за допомогою важків.

Обладнання: важки вагою від 1 до 500 г.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується за допомогою мускульних відчуттів визначити рівність двох важків. Закривши очі, щоб виключити зоровий контроль, зважається один важок у правій руці, а інший – у лівій. Обидва важки на початку опиту повинні мати однакову вагу. Один з важків служить для порівняння, а в інший підкладаються невеликі важки.

Обробка результатів. Величина додаткової ваги, при якій вперше відчувається різниця між двома важками, і буде показником порогу розрізнення мускульних відчуттів. Обчислюється, яку частку від початкової ваги складає величина додаткової ваги.

Лабораторна робота № 2. (2 години)

Мета: визначення абсолютного порогу шкірних просторових відчуттів за допомогою естезіометра методом мінімальних змін.

Обладнання: естезіометр.

Хід роботи. Дотиком розсунених на певну відстань ніжок естезіометра до тильної сторони долоні викликається відчуття подвійного дотику: у першій серії ця відстань збільшується доти, доки не почнуть відчуватися два дотики, у другій – скорочується доти, доки не перестануть відчуватися два дотики.

Обробка результатів. За формулою обчислюється показник абсолютного порогу відчуттів. На основі порівняння результатів кожного студента із середньогруповою величиною робиться висновок про індивідуальні відмінності показника порогу відчуттів.

Тема 2. Індивідуальні особливості сприйняття

Лабораторна робота № 3. (1 година)

Мета: дослідження особистісного характеру сприйняття: визначення ролі апперцепції методом впізнання.

Обладнання: набір предметів, секундомір.

Хід роботи. Обирається декілька досліджуваних, яким пропонується із закритими очима по-черзі обмацувати запропоновані предмети і називати їх. Фіксується час, необхідний досліджуваному для визначення предмету; робляться позначки про поведження досліджуваного в ході опиту; відзначається, чи вірно названий предмет.

Обробка результатів. Показники досліджуваних заносяться до загальної таблиці. Результати порівнюються, робиться висновок про зв'язок впізнання названих предметів із минулим досвідом людини.

Лабораторна робота № 4. (1 година)

Мета: дослідження точності в оцінці часу.

Обладнання: секундомір.

Хід роботи. Експериментатор пропонує досліджуваним визначити запропоновані відрізки часу, не вдаючись до відліку. Початок і кінець відрізків часу відзначається ударом олівця по столу.

Обробка результатів. Отримані результати фіксуються у таблиці. Обчислюється різниця між дійсним відрізком часу і відрізком часу, що був визначен досліджуваним. За формулою визначається відсоткова точність оцінки часу.

Лабораторна робота № 5. (2 години)

Мета: дослідження точності локалізації слухових подразників за допомогою визначення джерела звуку.

Обладнання: дві монети, секундомір.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується визначити, в якому напрямі, на його думку, знаходиться джерело звуку, який викликається потиранням двох монет. В першій серії завдання виконується за допомогою обох ушей, а в другій – закривши одне вухо. Фіксується напрямок звуку, відповідь досліджуваного і час, необхідний йому для визначення напрямку.

Обробка результатів. Отримані результати заносяться до таблиці. За формулою підраховується, в якому напрямку найточніше було визначено локалізацію звуку. Порівнюються загальні результати при бінауральному (обома вухами) і моноуральному (одним вухом) слуху.

Лабораторна робота № 6. (4 години)

Мета: визначення точності окоміру за допомогою окомірної лінійки методом середньої помилки.

Обладнання: окомірна лінійка.

Хід роботи. Експериментатор встановлює один з движків на певну відстань від центральної мітки і пропонує досліджуваному встановити другий движок на таку саму відстань від центру. В першій серії опит виконується, кожного разу віддаляючи движок від центру, а в другій – придвигаючи його.

Обробка результатів. Отримані результати заносяться до таблиці. Обчислюється середня помилка для кожної серії опиту і для обох серій разом. Визначається показник окоміру.

Лабораторна робота № 7. (2 години)

Мета: встановлення наявності деяких ілюзій сприйняття.

Обладнання: ряд малюнків, що дають змогу прослідкувати зорові ілюзії.

Хід роботи. Експериментатор по-черзі демонструє досліджуваним малюнки. При цьому вони мають змогу прослідкувати: ілюзію стріл, ілюзію залізничних шляхів, ілюзію переоцінки вертикальних ліній, ілюзію веєра, ілюзію пересічення, ілюзію концентричних кіл, ілюзію контрасту, ілюзію подвійного сприйняття, ілюзію яркісного контрасту тощо.

Обробка результатів. На підставі наочного матеріалу робляться висновки про те, якими закономірностями і властивостями сприйняття обумовлено виникнення зорових ілюзій.

Тема 3. Дослідження видів пам'яті

Лабораторна робота № 8. (1 година)

Мета: дослідження короткочасної зорової пам'яті, її об'єму і точності.

Обладнання: таблиця з 12-ю двозначними числами, секундомір.

Хід роботи. Протягом 20 секунд експериментатор демонструє таблицю з числами. Задача досліджуваних – запам'ятати числа й записати на бланку.

Обробка результатів здійснюється за кількістю відтворених чисел. Норма дорослою людиною – 7 чисел і більше.

Лабораторна робота № 9. (1 година)

Мета: дослідження короткочасної образної пам'яті.

Обладнання: таблиця з 16-ю образами, секундомір.

Хід роботи. Досліджуваним протягом 20 секунд демонструється таблиця з малюнками, які треба запам'ятати. Дається завдання відтворити на бланку образи відразу ж після пред'явлення, на що дається 1 хвилина.

Обробка результатів. Підраховується кількість правильно відтворених образів і відповідно таблиці балів визначається рівень короткочасної образної пам'яті.

Лабораторна робота № 10. (1 година)

Мета: дослідження опосередкованого запам'ятовування методом вільного графічного асоціювання.

Обладнання: слова або словосполучення.

Хід роботи. Пропонується, прослухавши слово або словосполучення, дати йому відповідне графічне зображення. Через деякий час, користуючись піктограмою, треба відтворити слово або словосполучення, яке треба було запам'ятати.

Обробка результатів. Підраховується загальна кількість правильних відтворень слів, кількість та характер помилок. Визначається роль асоціацій для ефективності запам'ятовування.

Лабораторна робота № 11. (1 година)

Мета: дослідження об'єму короткочасної слухової пам'яті.

Обладнання: ряди з наростаючою кількістю чисел

Хід роботи. Після команди „записуйте” досліджувані повинні записати числа, які вони запам'ятали в той же черзі, в якій вони були пред'явлені.

Обробка результатів. За кожну вірну цифру нараховується один бал, за пропущену чи невірну цифру – 1 штрафний, за перестановку вірної цифри – штраф у 0,5 балів. Визначаються бали у кожному рядку. Максимально високий показник любого з рядів і становить об'єм короткочасної пам'яті.

Лабораторна робота № 12. (1 година)

Мета: дослідження короткочасної та довгочасної пам'яті за методикою 10 слів А. Р. Лурії

Обладнання: протокол дослідження

Хід роботи. Досліджуваному пропонується прослухати 10 слів та записати ті, що запам'яталися. Потім експериментатор знову пропонує прослухати і записати слова. Наступні 4 рази експериментатор пропонує зробити це ще раз. Протокол заповнюється експериментатором на кожному етапі. Через час експериментатор пропонує досліджуваному згадати ці слова.

Обробка результатів. За протоколом будується графік „крива запам'ятовування”. Перші 6 рядків протоколу показують особливості короткочасної пам'яті, останній рядок – довгочасної.

Лабораторна робота № 13. (1 година)

Мета: дослідження оперативної пам'яті.

Обладнання: 10 рядів чисел, кожен з них містить по 5 чисел.

Хід роботи. Експериментатор зачитує по-черзі ряди чисел. Досліджуваний повинен в умі скласти перше число з другим, а суму записати, друге число з третім – суму записати, третє з четвертим, четверте з п'ятим – і відповідні суми записати. Для обчислювання дається 15 секунд. Кожен ряд зачитується тільки один раз.

Обробка результатів. Підраховується кількість правильно отриманих сум. Максимальне їх число – 40. Нормою для дорослої людини є кількість правильних відповідей від 30 і вище.

Лабораторна робота № 14. (2 година)

Мета: дослідження мимовільного запам'ятовування слів, що мають емоційне фарбування, та емоційно нейтральних слів.

Обладнання: ряд слів.

Хід роботи. Чистий лист папери поділяється на дві частини по вертикалі. Досліджувані прослуховують слова і записують у такий спосіб: ліворуч пишуться слова, що мають емоційне фарбування, праворуч – що не мають. Після цього на чистому листі, розділивши його на дві частини, необхідно відтворити ці слова, дотримуючись такого ж порядку.

Обробка результатів. Підраховується записана кількість слів на першому і другому аркушах відповідно у двох групах. Складається співвідношення між кількістю правильно відтворених слів і загальною кількістю слів кожної групи. Робиться висновок про роль емоційного фарбування слів при їх запам'ятовуванні

Лабораторна робота № 15. (2 години)

Мета: дослідження логічної й механічної пам'яті методом запам'ятовування двох рядів слів.

Обладнання: два ряди слів: у першому між словами існує суттєвий зв'язок, у другому він відсутній.

Хід роботи. Зачитуються слова першого ряду. Після 10-секундної перерви читаються ліві слова ряду, а на листі відтворюються праві. Аналогічна робота проводиться зі словами другого ряду.

Обробка результатів. В таблицю заноситься кількість вірно відтворених слів першого та другого рядів, обчислюється коефіцієнт логічної та механічної пам'яті. Проводиться аналіз виконання завдання і робиться висновок про роль та доцільність логічного та механічного запам'ятовування.

Лабораторна робота № 16. (2 години)

Мета: дослідження короткочасної, довгочасної та емоційної пам'яті

Обладнання: 10 наборів слів по 30 слів у кожному, 16-те слово у кожному наборі – емоційно значуще

Хід роботи. Зачитуються слова першого набору. Досліджувані повинні записати ті, що запам'яталися влюбій послідовності. Через 5 хвилин зачитується наступний набір і т.д.

Обробка результатів. Експериментатор зачитує слова кожного набору, а досліджувані проставляють їхні номери. Результати графічно зображуються на осі координат. Методика дозволяє наочно побачити красві ефекти запам'ятовування та наявність емоційної пам'яті.

Лабораторна робота № 17. (2 години)

Мета: дослідження явища ретроактивного гальмування в процесі запам'ятовування.

Обладнання: два ряди чисел, один ряд слів, записані на окремих картках.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується, читаючи вголос числа першого ряду, запам'ятати їх і після 8-10 повторень усно відтворити їх. Далі пропонується запам'ятати ряд слів. Коли вони безпомилково відтворюються усно, пропонується письмово відтворити перший ряд чисел. Потім необхідно вивчити третій ряд чисел. Далі дається завдання знову відтворити письмово перший ряд чисел, при цьому виявляється багато пробілів і помилок, що пояснюється явищем ретроактивного гальмування.

Обробка результатів. Підраховується кількість помилок під час першого та другого письмового відтворення першого ряду чисел. Результати заносяться до таблиці. Підводиться підсумок того, що собою являє явище ретроактивного гальмування і як воно проявляється в процесі запам'ятовування.

Тема 4. Індивідуальні особливості уявлень

Лабораторна робота № 19. (2 години)

Мета: оцінка яскравості-чіткості уявлень (методом саморанжування).

Обладнання: опитувальник.

Хід роботи. Завдання опитувальника викликають в уяві досліджуваного певні образи. Пропонується оцінити їхню яскравість-чіткість на основі запропонованої шкали оцінок.

Обробка результатів. Загальна сума проставлених оцінок служить показником здатності суб'єкта до уявлень про об'єкт за ознакою яскравості-чіткості вторинного образу. Обробка результатів полягає в обчисленні середньої арифметичної величини оцінок і дисперсії індивідуальних оцінок у групі. При аналізі результатів виконання завдання групою виявляються індивідуальні розходження між учасниками.

Лабораторна робота № 20. (2 години)

Мета: дослідження просторових уявлень методом хронометрії розумових дій (за методикою Шепарда).

Обладнання: набір зображень, який містить 16 пар тривимірних об'єктів, секундомір.

Хід роботи. Досліджуваному надаються пари тривимірних зображень об'єктів, по-різному розташованих у просторі. Необхідно визначити, один або різні об'єкти зображені на обох картинках.

Обробка результатів. Будуються графіки залежності часу встановлення тотожності об'єктів від кута їхнього повороту один до одного, з огляду тільки на правильні відповіді. Порівнюються графіки в групі і виявляються індивідуальні розбіжності.

Тема 5. Дослідження властивостей уваги

Лабораторна робота № 21. (1 година)

Мета: дослідження процесу уваги: визначити рівень розподілу уваги за допомогою „Тесту відшукування чисел”.

Обладнання: таблиця, на якій у випадковому порядку розміщено числа від 1 до 40 (15 чисел пропущено), секундомір.

Хід роботи. Досліджуваним демонструється таблиця. Необхідно протягом 1,5 хвилини відшукати і записати в порядку черги відсутні числа.

Обробка результатів. Підраховується кількість вірно знайдених чисел. Пропуск відсутнього числа вважається за помилку. Відповідно таблиці балів визначається кількість балів, яка вказує на рівень розподілу уваги. Норма для дорослої людини – 5 балів.

Лабораторна робота № 22. (1 година)

Мета: дослідження вибіркості уваги за допомогою методики Мюнстенберга.

Обладнання: буквенний текст, секундомір.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується, проглядаючи строку за строкою, серед буквенного тексту відшукувати і підкреслювати слова. Час роботи становить 2 хвилини.

Обробка результатів. Підраховується кількість слів, знайдених досліджуваним, а також кількість помилок (пропущені і невірні знайдені слова). В залежності від кількості правильних відповідей визначається рівень вибірковості уваги.

Лабораторна робота № 23. (2 години)

Мета: дослідження об'єму і концентрації уваги методом „Коректурної проби”.

Обладнання: 2 бланки з розташованими на них у випадковому порядку буквами.

Хід роботи. В першій серії досліджуваному пропонується протягом 5 хвилин, проглядаючи ряди з буквами зліва направо, викреслювати такі ж букви, які стоять у даному рядку першими. Працювати треба швидко і точно.

У другій серії певну букву пропонується підкреслювати, а іншу закреслювати. При цьому кожної хвилини дається завдання поставити риску (щоб помітити кількість опрацьованих знаків) і змінюється завдання: першу букву закреслювати, а другу – підкреслювати. Робота триває 10 хвилин.

Обробка результатів. У першій серії концентрація уваги визначається в залежності від кількості опрацьованих букв, а об'єм – в залежності від числа допущених помилок.

У другій серії виставляється оцінка в залежності від кількості опрацьованих знаків з урахуванням штрафу за допущені помилки і визначається рівень уваги. Співставлення кількості помилок з кількістю опрацьованих знаків дозволяє судити про рівень розподілу уваги. Будується також графік, на якому позначаються проміжки часу (щохвилини) і кількість опрацьованих знаків. Він дозволяє визначити характер динаміки роботи досліджуваного.

Лабораторна робота № 24. (2 години)

Мета: дослідження стійкості уваги і динаміки працездатності за допомогою методики „Таблиці Шульце”.

Обладнання: 5 числових таблиць, на яких у випадковому порядку розміщено числа від 1 до 25.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується, дивлячись на таблицю, називати і показувати по порядку числа від 1 до 25, роблячи це якомога швидше. Фіксується час роботи з кожною таблицею.

Обробка результатів. На основі отриманих даних складається графік, на якому позначаються номери квадратів та затрачений на пошук чисел час. Аналіз кривої отриманого графіку дозволяє зробити висновок про рівень стійкості уваги і динаміку працездатності.

Лабораторна робота № 25. (4 години)

Мета: дослідження переключення і стійкості уваги в мисленнєвій діяльності методом складання чисел з переключенням.

Обладнання: цифровий бланк, на якому у випадковому порядку розташовані числа від 1 до 9.

Хід роботи. В ході експерименту досліджуваному пропонується протягом 10 хвилин з якомога більшою швидкістю і точністю складати два однозначних числа. Складання здійснюється двома різними способами, які змінюються щохвилини. До цього у підготовчій частині досліджуваний протягом 5 хвилин складає тільки за першим способом, а наступні 5 хвилин - тільки за другим способом з тією метою, щоб обчислити середню кількість проведених лічильних операцій за 1 хвилину.

Обробка результатів. Обчислюється середня кількість проведених лічильних операцій за одну хвилину в умовах частого переключення. За формулою обчислюється показник ступіні переключення уваги. Підраховується середня кількість операцій з переключенням за одну хвилину, показник якої вказує на швидкість протікання психічних процесів та працездатність досліджуваного. В ході експерименту простежується динаміка працездатності по хвилинах і будується графік, де зазначається час (щохвилини) та кількість лічильних операцій. Графік піддається аналізу.

Лабораторна робота № 26. (2 години)

Мета: дослідження переключення уваги.

Обладнання: червоно-чорна таблиця з числами

Хід роботи. Досліджуваний повинен відшукувати червоні та чорні числа по черзі, при чому червоні – в спадаючому порядку, від 25 до 1, а чорні – у зростаючому, від 1 до 24. Записувати необхідно лише літери, які стоять поряд з числами. Час роботи становить 5 хвилин.

Обробка результатів. Підраховується кількість вірно написаних пар літер.

Лабораторна робота № 27. (2 години)

Мета: дослідження розподілення та переключення уваги.

Обладнання: чорно-біла таблиця з числами, таблиця обробки

Хід роботи. 1 дослід. Досліджуваний пише на дошці числа від 1 до 20 і одночасно рахує від 20 до 1. По таблиці досліджуваний повинен відшукувати білі та чорні числа по черзі, при чому чорні – в спадаючому порядку, від 24 до 1, а білі – у зростаючому, від 1 до 24. Фіксується час роботи та помилки.

Обробка результатів. Необхідно порівняти час виконання, кількість помилок у різних досліджуваних. Аналіз результатів робиться за таблицею балів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. УЯВА, МИСЛЕННЄВІ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ПРОЦЕСИ

Тема 6. Вивчення індивідуальних особливостей уяви

Лабораторна робота № 28. (2 години)

Мета: визначити рівень складності уяви, ступінь фіксованості уявлень, гнучкість і ригідність її стереотипності або оригінальності.

Обладнання: три листи папіру із зображеннями: на першому – контур кола діаметром 2,5 см, на другому – контур рівнобічного трикутника з довжиною сторони 2,5 см, на третьому – контур квадрату з довжиною сторони 2,5 см; олівець, секундомір.

Хід роботи. Досліджуваний, використовуючи по-черзі контур тої чи іншої геометричної фігури, має намалювати малюнок., використовуючи контур за власним розсудом. Час роботи з кожним малюнком становить 60 секунд.

Обробка результатів проводиться шляхом зіставлення змісту і аналізу всіх трьох малюнків досліджуваного. Таким чином визначаються рівень складності уяви, ступінь фіксованості уявлень, гнучкість і ригідність її стереотипності або оригінальності.

Тема 7. Дослідження мислення та інтелекту

Лабораторна робота № 29. (2 години)

Мета: визначення лабільності-ригідності мисленневих процесів за допомогою методики „Словесний лабіринт”.

Обладнання: 10 словесних лабіринтів на окремих картках, секундомір.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується знайти вихід з лабіринту (тобто знайти сховане поміж букв слово), використовуючи три правила: 1) вхід і вихід лабіринту завжди чітко визначені; 2) пересуватися по лабіринту можна тільки по прямій на будь-яку кількість букв; 3) будь-яка „пройдена” буква входить до зашифроване слово – пропустити чи перескочити її неможливо.

Обробка результатів. За показниками часу рішення всіх 10 задач будується графік, за яким можна визначити лабільність чи ригідність мисленневих процесів досліджуваного. За допомогою самоспостереження можна відзначити індивідуальні особливості мислення з вибором тої чи іншої стратегії.

Лабораторна робота № 30. (4 години)

Мета: дослідження особливостей групового мислення (методика „Аварія корабля”).

Обладнання: список предметів, що пропонуються досліджуваним як необхідні при аварії корабля.

Хід роботи. Досліджувані ставляться в ситуацію аварії корабля. Кожен складає власний список предметів за їх важливістю і доречністю у подібній ситуації за власною думкою. Потім досліджувані об'єднуються у групу і складають груповий список предметів за їх важливістю на думку групи. Таким чином, після виконання завдання наявні два списки: індивідуальний і груповий.

Обробка результатів. Порівнюються індивідуальний і груповий списки із вірними контрольними відповідями. Ступінь помилковості своїх дій визначає кожен досліджуваний окремо та група в цілому. Необхідно оцінити переваги індивідуального чи групового мислення при рішенні однієї задачі і проаналізувати власне поведіння, наприклад, ступінь активності при відстоюванні своєї точки зору, емоційні реакції, швидкість рішення тощо.

Лабораторна робота № 31. (2 години)

Мета: визначення логічно-поняттєвого мислення за допомогою методики „Логіка зв'язків” (складні аналогії).

Обладнання: 2 списки слів: 6 пар понять та 20 пар понять.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується 6 пар понять. Він має самостійно визначити 6 різних типів зв'язків між цими поняттями. Після цього досліджуваному надається список з 20 парами понять. Для кожної пари понять він повинен один з 6 типів зв'язку.

Обробка результатів. Порівнюються відповіді досліджуваного з вірними. Кожна вірна відповідь оцінюється в 1 бал. Підраховується сума набраних балів і визначаються особливості поняттєвого мислення досліджуваного.

Лабораторна робота № 32. (1 година)

Мета: дослідження логічності умовиводів

Обладнання: 14 суджень та умовиводів, ключ, таблиця балів

Хід роботи. Досліджуваному потрібно визначити вірні та невірні умовиводи. Час виконання – 10 секунд на 1 завдання.

Обробка результатів здійснюється за таблицею балів.

Лабораторна робота № 33. (1 година)

Мета: дослідження здатності переключення уваги, уміння швидко переходити з рішення одних задач на виконання інших, не допускаючи при цьому помилок (Методика „Інтелектуальна лабільність”).

Обладнання: спеціальний бланк, секундомір.

Хід роботи. Методика складається з ряду нескладних завдань. На рішення кожного завдання приділяється від 3 до 5 секунд. Відповіді фіксуються на спеціальному бланку.

Обробка результатів проводиться по кількості допущених помилок. Таким чином визначаються особливості інтелектуальної лабільності досліджуваного.

Лабораторна робота № 34. (2 години)

Мета: дослідження стилів мислення за методикою А. Алексєєва, Л. Громова

Обладнання: текст опитувальника, бланк дешифратора

Хід роботи. Досліджуваному необхідно проранжувати варіанти закінчення відповідей від 5 до 1.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів за кожним зі стилів мислення:

- синтетичний стиль
- ідеалістичний стиль
- прагматичний стиль
- аналітичний стиль
- реалістичний стиль

Визначається домінуючий стиль мислення досліджуваного

Лабораторна робота № 35. (2 години)

Мета: дослідження індивідуально-психологічних особливостей мислення.

Обладнання: набір з 10 загадок.

Хід роботи. Пропонується розгадати запропоновані 10 загадок. Також треба реєструвати час і характер міркувань. Доцільно скористатися методом „мислення вголос”, що дозволить надалі провести якісний аналіз характеру міркувань.

Обробка результатів. Результати обговорюються за критеріями кількості правильно відгаданих загадок, часу їхнього рішення, а також від ступеня суб’єктивних труднощів, що виникли у досліджуваного.

Лабораторна робота № 36. (2 години)

Мета: дослідження швидкості протікання мисленневих процесів.

Обладнання: 5 рядів слів з пропущеними буквами (по 10 слів в кожному), секундомір.

Хід роботи. Досліджуваній має вписати відсутні у словах букви. Експериментатор фіксує час роботи з кожним словом окремо та з кожним рядом слів вцілому.

Обробка результатів. За часовими відрізками будується графік. Кількість часу, необхідного для пошуку букв в тому чи іншому рядку, вказує на швидкість (повільність) протікання мисленневих процесів.

Лабораторна робота № 37. (2 години)

Мета: дослідження загальних здібностей за методикою Г. Айзенка

Обладнання: 40 завдань, ключ

Хід роботи. Досліджуваному потрібно обирати вірну відповідь з пропонованих. Час роботи – 30 хвилин.

Обробка результатів. Вірність відповідей перевіряється за допомогою ключа. Будується графік оцінки результатів тестування. Визначається рівень інтелектуальних здібностей

Тема 8. Дослідження емоційно-вольової сфери особистості

Лабораторна робота №38. (2 години)

Мета: визначення самопочуття за диференційними шкалами емоцій К. Ізарда

Обладнання: шкали емоцій у поняттях

Хід роботи. Досліджуваній обирає цифру на шкалі, яка відповідає самопочуттю на даний момент: 1 – зовсім не підходить, 2 – пожальуй, вірно, 3 – вірно, 4 – цілком вірно.

Обробка результатів. Обчислюється сума по кожному рядку. Таким чином визначаються домінуючі емоції. Далі обчислюється коефіцієнт самопочуття. Якщо коефіцієнт > 1, то самопочуття відповідає підвищеному, якщо < 1, то зниженому.

Лабораторна робота № 39. (2 години)

Мета: дослідження емоційної зрілості особистості: визначення рівня експресивності, саморегуляції та емпатії особистості (Методика О.Я. Чебикіна).

Обладнання: опитувальник, який вміщує 42 питання.

Хід роботи. Досліджуваній пропонується з максимальною об’єктивністю відповісти на 42 питання опитувальника відповіддю „так” або „ні”.

Обробка результатів. За кожну відповідь досліджуваного присвоюється певна кількість балів за допомогою „ключа”. Підраховується загальна кількість балів за кожною з трьох шкал. На основі отриманих даних визначається рівень експресивності, саморегуляції та емпатії особистості.

Лабораторна робота № 40. (2 години)

Мета: самооцінка емпатичних здібностей за методикою В. Бойко

Обладнання: опитувальник, який вміщує 36 тверджень

Хід роботи. Досліджуваний має погодитися або не погодитися із твердженнями.

Обробка результатів. Підраховується загальна кількість балів за кожною з 6-ти шкал. На основі отриманих даних визначається параметри емпатичних здібностей особистості

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. СЕНСОРНІ, ПЕРЦЕПТИВНІ, МНЕМІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА УВАГА

Тема 2. Індивідуальні особливості сприйняття

Самостійна лабораторна робота № 1. (1 година)

Мета: дослідження точності відтворення відрізка часу в 1 секунду.

Обладнання: секундомір.

Хід роботи. Експериментатор пропонує досліджуваним визначити запропонований відрізок часу, відлічуючи про себе кількість секунд. Початок і кінець відрізка часу відзначається ударом олівця по столу.

Обробка результатів. Проводиться обчислювання, яке дозволяє встановити, з якою точністю кожен досліджуваний може визначити відрізок часу в 1 секунду, тобто наскільки коротше чи довше „його” секунда відносно секунди справжньої.

Самостійна лабораторна робота № 2. (1 година)

Мета: дослідження особливостей тактильного і зорового сприйняття методом Фолькельта.

Обладнання: декілька пар фігур з картону.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується з закритими очима протягом 1 хвилини обмацувати одну з фігур, а потім намалювати її на папері. Потім досліджуваний уважно розглядає цю фігуру і замальовує її вдруге.

Обробка результатів. Результати заносяться до таблиці. Порівнюються малюнки кожного й особливості тактильно-моторного і зорового сприйняття.

Тема 3. Дослідження видів пам'яті

Самостійна лабораторна робота № 3. (2 години)

Мета: виявлення типу пам'яті методом відтворення по-різному сприйнятих слів.

Обладнання: чотири ряди слів, записаних на окремих картках.

Хід роботи. У голос зачитується перший ряд слів. Після 10-секундної перерви вони записуються. Потім показуються слова другого ряду, які треба записати по пам'яті. Слова третього ряду читаються вголос, вони пошепки повторюються, „записуються” у повітрі і відтворюються на папері. Після перерви показуються слова четвертого ряду, читаються вголос, пошепки повторюються, „записуються” у повітрі і відтворюються на папері.

Обробка результатів. Результати заносяться в таблицю. Аналізується кожен тип пам'яті і визначається домінування того чи іншого типу у кожного досліджуваного.

Самостійна лабораторна робота № 4. (2 години)

Мета: дослідження логічної пам'яті по методу доповнення Бюлера.

Обладнання: два ряди слів і речення, складені з цих слів.

Хід роботи. У голос читаються слова першого ряду. При цьому досліджувані попереджуються про те, що їх треба запам'ятати, бо вони складають одну частину речення. Після перерви читаються слова другого ряду з інтервалом у 10 секунд. Потім записуються речення, складені зі слів першого та другого рядів.

Обробка результатів. Результати заносяться в таблицю. Обчислюється коефіцієнт відносного розвитку логічної пам'яті та коефіцієнт відносного розвитку механічної пам'яті. Результати роботи піддаються аналізу.

Самостійна лабораторна робота № 5. (2 години)

Мета: виявлення рівня короткочасної і довготривалої слухової пам'яті.

Обладнання: набір з 20 малознайомих слів.

Хід роботи. Експериментатор вголос 4-5 разів зачитує 20 слів. Їх треба, уважно прослухавши, запам'ятати і відтворити. Через деякий час досліджуваним знов дають завдання відтворити ці слова.

Обробка результатів. Підраховується кількість відтворених слів в першому та другому випадках. Таким чином визначається рівень короткочасної (перше завдання) і довготривалої (друге завдання) слухової пам'яті.

Тема 6. Вивчення індивідуальних особливостей уяви

Самостійна лабораторна робота № 6. (2 години)

Мета: дослідження творчої уяви.

Обладнання: бланк з надрукованими на ньому трьома будь-якими словами, наприклад: капелюх, дорога, дощ; секундомір.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується протягом 10 хвилин скласти з пред'явлених слів якомога більше речень, до яких би входили всі три слова.

Обробка результатів. За кожне складене досліджуваним речення налічується певна сума балів відповідно зі шкалою оцінок. Показниками творчості в даному дослідженні є сума балів досліджуваного за всі придумані речення та кількість балів за найоригінальніше речення. Індивідуальні показники порівнюються з загальногруповими.

Тема 7. Дослідження мислення та інтелекту

Самостійна лабораторна робота № 7. (2 години)

Мета: визначення мисленнєвих операцій аналізу та синтезу за допомогою методики „Виключення зайвого”.

Обладнання: 24 набори близьких за значенням понять.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується в кожному рядку відібрати тільки 2 слова, які найтісніше пов'язані з тестовим словом, що стоїть перед скобками.

Обробка результатів. Порівнюються відповіді досліджуваного з вірними. В кожному рядку за 2 вірні відповіді нараховується 2 бали, за 1 відповідь – 1 бал. Підраховується сума набраних балів і визначається вміння досліджуваного порівнювати, аналізувати і узагальнювати певні ознаки.

Самостійна лабораторна робота № 8. (2 години)

Мета: визначення індивідуальних особливостей мислення за допомогою методики „Розуміння прислів'їв”.

Обладнання: набір з 35 прислів'їв, переважно російських.

Хід роботи. Після запитування кожного прислів'я в спеціальному бланку пропонується оцінити власне відношення до прислів'я та до його використання у повсякденній поведінці за 5-бальною шкалою.

Обробка результатів. Отримані оцінки сумуються за стовпцями (відокремлюється 5 стовпців, які відповідають 5-ти типам особистості). Найбільша сума в тому чи іншому стовпці вказує на індивідуальні особливості поведінки. Значна кількість нульових показників оцінюється як зниження здатності розуміти переносний зміст.

Самостійна лабораторна робота № 9. (1 година)

Мета: оцінка логічного аспекту мислення

Обладнання: 7 числових рядів з пропусками, ключ

Хід роботи. Досліджувані повинні знайти закономірності будування числових рядів та вписати необхідні цифри. Час виконання – 5 хвилин.

Обробка результатів. Оцінка проводиться за кількістю вірно вписаних цифр. Норма – 3 і більше.

Самостійна лабораторна робота № 10. (1 година)

Мета: оцінка логічного мислення

Обладнання: 18 логічних завдань, ключ

Хід роботи. Кожне з завдань містить 2 логічні посилки, в яких літери знаходяться в якихось кількісних взаємовідношеннях. Досліджувані повинні знайти, в якому відношенні знаходяться літери під ризикою. Час виконання – 5 хвилин.

Обробка результатів. Оцінка проводиться за кількістю вірних відповідей. Норма – 10 і більше.

Самостійна лабораторна робота № 11. (2 години)

Мета: визначення домінуючого виду мислення за методикою „Художник-Мислитель”

Обладнання: текст опитувальника, ключ

Хід роботи. Досліджуваному необхідно поставити біля кожного з тверджень від 0 до 10 балів, де 0 означає категоричне непогодження, а 10 – повну згоду.

Обробка результатів. Підраховується кількість балів по „лівопівкульному” типу – логічне мислення, і по „правопівкульному” типу – художнє мислення.

Тема 8. Дослідження емоційно-вольової сфери особистості

Самостійна лабораторна робота № 12. (1 година)

Мета: дослідження сили волі особистості.

Обладнання: опитувальник, який вміщує 15 запитань.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується з максимальною об'єктивністю відповісти на 15 питань опитувальника відповіддю „так”, „не знаю/буває”, „ні”.

Обробка результатів. За кожну відповідь досліджуваного присвоюється відповідно „2”, „1” чи „0” балів. Підраховується загальна кількість балів, на основі якої визначається рівень сили волі особистості.

Самостійна лабораторна робота № 13. (1 година)

Мета: дослідження рішучості особистості.

Обладнання: опитувальник, який вміщує 12 запитань.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується з максимальною об'єктивністю відповісти на 12 питань опитувальника відповіддю „так” або „ні”.

Обробка результатів. За кожну відповідь досліджуваного присвоюється певна кількість балів за допомогою „ключа”. Підраховується загальна кількість балів, на основі якої визначаються особливості рішучості особистості.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень сенсорних, перцептивних, мнемічних процесів та уваги за темами 1-5 (5 год.)
2. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень уяви, мисленнєвих та регуляторних процесів за темами 6-8 (4 год.)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Загальна характеристика методів дослідження сенсорних процесів.
2. Дайте визначення абсолютного порогу відчуттів і наведіть приклад методики його дослідження.
3. Дайте визначення порогу розрізнення відчуттів і наведіть приклад методики його дослідження.
4. Сприйняття як психічний процес: його види, властивості, особливості дослідження.
5. В чому полягає особистісний характер сприйняття?
6. Особливості дослідження тактильного і зорового сприйняття.
7. Охарактеризуйте особливості дослідження сприйняття часу.
8. Опишіть процедуру виявлення точності окоміру.
9. Опишіть процедуру дослідження особливостей просторового сприйняття.
10. Наведіть приклади ілюзій сприйняття.
11. Поняття про пам'ять. Види пам'яті та особливості їх дослідження.
12. Охарактеризуйте особливості дослідження довільної пам'яті.
13. Дослідження логічної та механічної пам'яті. Умови доцільності логічного і механічного запам'ятовування.
14. Особливості дослідження короткочасної та довготривалої пам'яті.
15. Можливості методики „Піктограма”.
16. Дослідження емоційної пам'яті.
17. Дослідження образної пам'яті.
18. Дослідження слухової пам'яті.
19. Оперативна пам'ять та особливості її дослідження.
20. В чому полягає явище ретроактивного гальмування?
21. Характеристика основних видів і властивостей уваги і особливості їх дослідження.
22. Дослідження розподілу уваги.
23. Дослідження стійкості уваги.
24. Дослідження переключення уваги.
25. Дослідження вибіркової уваги.
26. Особливості дослідження властивостей уваги за допомогою методики „Коректурна проба”.
27. Особливості дослідження індивідуальних особливостей уявлень.
28. Дослідження індивідуальних особливостей уяви.
29. Дослідження творчої уяви.
30. Мислення як психічний процес. Методи дослідження видів та операцій мислення.
31. Дослідження лабільності-ригідності мисленнєвих процесів (методика „Словесний лабіринт”).
32. Дослідження особливостей індивідуального і групового мислення.
33. Дослідження особливостей поняттєвого мислення.
34. Особливості дослідження логічного мислення.
35. Дослідження мисленнєвих операцій аналізу та синтезу.
36. Характеристика методики „Інтелектуальна лабільність”.
37. Вивчення індивідуальних особливостей мислення за допомогою методики „Розуміння прислів'їв”.

38. Особливості визначення домінуючих стилів мислення.

39. Визначення домінуючого виду мислення.

40. Дослідження загальних здібностей.

41. Особливості дослідження вольової сфери.

42. Дослідження емоційної зрілості особистості.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лабораторні роботи на практичних заняттях із застосуванням психодіагностичного інструментарію, складання психологічних характеристик особистості.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточний контроль у формі модульного контролю, оцінювання успішності виконання самостійної та індивідуальної робіт.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, що присвоюються студентам за МОДУЛЕМ II

МОДУЛЬ II	Поточний контроль	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Загальна сума балів
Змістовий модуль 4. Сенсорні, перцептивні, мнемічні процеси та увага	45	3	2	50
Змістовий модуль 5. Уява, мисленнєві та регуляторні процеси	45	3	2	50
Всього балів	90	6	4	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

(A) 90 – 100 балів – відмінно

(BC) 75 – 89 балів – добре

(DE) 60 – 74 балів – задовільно

(FX) 35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання

(F) 1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ЗА МОДУЛЕМ II

Критерії оцінювання модульних контрольних завдань

Вид завдання	Характеристика відповіді	Кількість балів
Теоретичне питання	- відповідь містка, повна - глибоко розкрито зміст відповіді і всі аспекти поставленого питання - відповідь є логічною і структурованою	5
	- відповідь містка, проте наявні деякі недоліки - розкрито основний зміст поставленого питання, але не розкрито усіх аспектів даної проблематики - відповідь є недостатньо логічною і структурованою	4
	- відповідь має недоліки - не повністю розкрито основний зміст поставленого питання - не розкрито головних аспектів даної проблематики - відповідь є недостатньо логічною і структурованою	3
	- відповідь неповна - слабо розкрито основний зміст поставленого питання, але розкрито деякі аспекти даної проблематики - відповідь не є логічною і структурованою	2
	- відповідь не розкриває основного змісту поставленого питання - не розкрито головних аспектів даної проблематики - відповідь викладено нелогічно і неструктуровано	1
	- не дано відповіді на поставлене питання - відповідь є невірною	0
	Вставте відсутнє слово	- відсутнє слово вставлено вірно
- вставлене слово є вірним, але не досить точним		0,5
- відсутнє слово не вставлено		0
- відсутнє слово вставлено невірно		0
Вкажіть, чи є вірними наведені	- відповідь дано вірну	1
	- відповіді не дано	0

нижче твердження	- дано невірну відповідь	
Оберіть вірну відповідь	- відповідь дано вірну	1
	- відповіді не дано	0
	- дано невірну відповідь	

Критерії оцінювання самостійної роботи

Характеристики ведення протоколів досліджень, що були відведені на самостійну роботу	Кількість балів
- ведення протоколів охайне - у протоколах представлено всі види самостійної роботи згідно програми курсу - лабораторні роботи проведено і оформлено згідно всіх вимог	3
- ведення протоколів охайне або задовільне - не представлено всіх протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	2
- ведення зошиту задовільне; - не представлено більшості протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	1
- ведення протоколів незадовільне - не представлено жодного протоколу самостійної роботи згідно програми курсу	0

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Характеристика протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень	Кількість балів
- ведення зошиту охайне - у зошиті представлено всі протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості згідно програми курсу - протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості оформлено згідно всіх вимог	2
- ведення зошиту охайне або задовільне - у зошиті не представлено всіх протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості згідно програми курсу - у оформленні протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості наявні деякі недоліки	1
- відсутні протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості - у зошиті не представлено жодної (майже жодної) роботи згідно програми курсу - відсутність зошиту	0

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: протоколи досліджень на практичних заняттях, наукова література, представлена у бібліотеці університету, друквані періодичні видання, електронні видання.

ЛИТЕРАТУРА

Основна

1. Альманах психологических тестов / Сост. Римские Р.Р. и С.А. – М.: КСП, 1996.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование. – Кн. 1, 2. - М.: Педагогика, 1982.
3. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
4. Баррет Д. Протестируйте себя. – СПб.: Питер, 2003.
5. Батаршев А.В. Тестирование: Основной инструмент практического психолога. – М.: Дело, 2001.
6. Беседин А.Н., Липатов И.И., Тимченко А.В., Шапарь В.Б. Книга практического психолога: Часть 1. Часть 2. – Х.: РИП «Оригинал», 1996.
7. Большая энциклопедия психологических тестов / Авт.-сост. А. Карелин. – М.: Эксмо, 2006. – 416с.
8. Глуханюк Н.С. Практикум по общей психологии / Н.С. Глуханюк, Е.В. Дьяченко, С.Л. Семенова. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. – 224 с.
9. Измерение интеллекта / Под ред. Ю. Гильбух. – К., 1997.
10. Еникеев М.И. Психологическая диагностика: Стандартизированные тесты. – М.: Питер, 2002. – 288 с.

11. Основы психодиагностики / Под ред. Шмелева А.Г. – Москва, Ростов-на-Дону: «Феникс», 1996.
12. Основы психологии: Практикум / Ред.-сост. Л.Д. Столяренко. - Ростов н/Д: «Феникс», 1999. – 576 с.
13. Пошукова Т.І. Практикум із загальної психології. – К., 2000.
14. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – СПб.: Питер, 2003. – 560 с.
15. Практикум по психологии / Отв. ред. А.С. Кармин, Ю.А. Сандулов, В.И. Еленский. – СПб.: Лань, 2002. – 128 с.
16. Практические занятия по психологии / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1972. - 168с.
17. Смирнов А.Г. Практикум по общей психологии. – М.: Издательство института психотерапии, 2001. – 224 с.
18. Хозиев В.Б. Практикум по общей психологии. – М.: Академия, 2003. – 272 с.
19. Шапарь В.Б., Тимченко А.В., Швыдченко В.Н. Практическая психология. Инструментарий. – Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2005. – 768 с.
20. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 512 с.
21. Энциклопедия психологических тестов: Темперамент, характер, познавательные процессы / Ред. А. Карелин. – М.: АСТ, 1997. – 256 с.

Додаткова

1. Глуханюк Н.С. Практикум по психодиагностике. – М.: МПСИ: Воронеж: НПО «Модэк», 2005. – 216 с.
2. Гусев А.н., Измайлов Ч.А., Михалевская М.Б. Измерение в психологии. – М.: «Смысл», 1998.
3. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Краці методи психодіагностики. – М.: Приор, 2002. – 288с.
4. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. – Л.: Медицина, 1984.
5. Носс И.Н. Введение в технологию психодиагностики. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2003.
6. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М., 1998.
7. Овчарова Р.В. Практическая психология образования. – М., 2003.
8. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. – М., 1996.
9. Практикум по возрастной и педагогической психологии / Под ред. Дубровиной И.В. – М., 1998.
10. Практикум по дифференциальной психодиагностике профессиональной пригодности / Под ред. Бодрова В.А. – М.: ПЕР СЭ, 2003.
11. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной.
12. Психодиагностика: Теория и практика / Под ред. Талызина Н.Д. – М.: Прогресс, 1986.
13. Психологические тесты для работы и отдыха / Авт.-сост. Н.Ф. Гребень. – Минск, 2007. – Том 1, 2.
14. Психологические тесты: В 2 т. / Под ред. А.А. Карелина. – М.: Владос, 2005.
15. Рабочая книга школьного психолога / Под ред И.В. Дубровиной. – М.: «Просвещение», 1991.
16. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учебное пособие: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС ПРЕСС, 2006.
17. Эденборо Р. Практическая психометрия. Эффективное интервьюирование. – СПб.: Питер, 2003.

РЕСУРСИ:

- мережі "Інтернет" (корисні сайти:

www.mon.gov.ua

www.nau.kiev.ua

www.apsu.org.ua

www.psyner.narod.ru/tests);

- електронної бібліотеки;

- бібліотеки університету;

журанлів „Практична психологія та соціальна робота”, „Психолог” та інших періодичних видань.

МОДУЛЬ III. МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЇ

№ теми	Назва теми	№ лабораторної роботи	Кількість годин		
			Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
	Змістовий модуль 7. Методи психології				
1	Метод спостереження.	1, 1-2*	8	20	
2	Експериментальний метод	2, 3	8		
3	Метод опитування	4-5, 3*	12	16	6
4	Метод бесіди	6, 4*	4	16	
5	Метод аналізу продуктів діяльності.	7, 5*	4	8	
6	Біографічний метод	8	4		
7	Метод тестування	9	4		
	Змістовий модуль 8. Проективні методи				
8	Проективні методи	10-16, 6-7*	26	12	6
	Змістовий модуль 9. Методи дослідження міжособистісних відносин				
9	Соціометричний метод	17, 8*	6	20	6
10	Референтометричний метод	18, 19	4		
11	Дослідження міжособистісних відносин за допомогою методу тестування	20-22, 9-12*	10	16	
	Всього годин		90	108	18

* - самостійна лабораторна робота

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (ЛАБОРАТОРНИХ) ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Метод спостереження

Лабораторна робота № 1. (8 годин)

Мета: ознайомлення студентів з процедурою організації і проведення методу наукового спостереження та оформлення отриманих даних.

Обладнання: програма спостереження, протокол спостереження.

Хід роботи. Студентам пропонується, застосовуючи метод спостереження, дослідити властивості нервової системи одного з однокурсників, на підставі чого визначити тип темпераменту даного студента (спостереження проводиться в умовах учбової діяльності).

Робота проводиться у декілька етапів.

1). Підготовчий етап передбачає:

- визначення цілей, завдань та предмету спостереження;
- визначення контингенту досліджуваних;
- визначення місця та часу проведення дослідження;
- складання плану процедури спостереження та підготовку протоколу спостереження згідно вимог до його оформлення.

2). Безпосереднє проведення спостереження, в ході якого отримані шляхом спостереження дані послідовно фіксуються у протоколі.

3). Обробка результатів: Психологічний аналіз фактів, які було зафіксовано в процесі спостереження. Проводиться психологічний аналіз отриманої інформації, на основі якого формулюються висновки і надаються рекомендації.

Тема 2. Експериментальний метод **Лабораторна робота № 2. (4 години)**

Мета: ознайомлення студентів з процедурою організації, проведення та оформлення отриманих даних експериментального методу.

Хід роботи. Студентам пропонується відтворити експериментальну ситуацію, для чого група вводиться у ситуацію рольової гри. На першому етапі студенти знайомляться зі схемою конструювання гри, з основними її елементами: тематика гри, сценарій (тобто текст, що описує сюжет гри), імпульс (тобто проблема, питання спору тощо), послідовність циклу, етапи гри, правила, ролі, обладнання тощо. На другому етапі вони знайомляться з описанням гри, обирають одну з ігор у якості прототипу розгортаємої гри. На третьому етапі відбувається безпосереднє втілення ігрової ситуації.

Обробка результатів. Студенти проводять аналіз ігрової ситуації, обговорюють труднощі, що виникли в процесі гри, оцінюють проведену гру як з боку учасника, так і з боку проектувальника.

Лабораторна робота № 3. (4 години)

Мета: експериментальне вивчення особливостей пошукової діяльності в умовах підтримки та критики.

Обладнання: секундомір, предмет (наприклад, м'яка іграшка).

Хід роботи. Досліджуваній отримує завдання знайти іграшку, а іншим учасникам експерименту дається інструкція критикувати досліджуваного, говорити, що він не зможе знайти предмет. У другій частині інший досліджуваній отримує завдання знайти предмет, а інші учасники мають підтримувати досліджуваного. Фіксується час пошуку в кожному досліді.

Обробка результатів. По закінченні експерименту відбувається обговорення поведінки досліджуваних в різних умовах та вплив цих умов на результат та час пошуку.

Тема 3. Метод опитування

Лабораторна робота № 4. (6 годин)

Мета: ознайомлення студентів з правилами і вимогами до застосування анкетного методу, з процедурою проведення анкетування та обробки отриманих даних.

Обладнання: анкета.

Хід роботи. На першому етапі роботи завдання студентів полягає у тому, щоб визначити тематичну область досліджень, яку буде охоплювати майбутнє анкетування, визначити види питань, що будуть використані, та особливості їх постановки. Студентами розробляється анкета, яка має відповідати вимогам до її складання і оформлення.

На другому етапі розробляється зміст інструкції для респондентів. Інструкція має бути короткою, доступною для розуміння і вміщувати чітко завдання, яке ставиться перед респондентами.

На третьому етапі роботи завданням студентів є безпосереднє проведення анкетування, використовуючи при цьому спільно розроблену анкету. Для цього обирається один з членів групи, який буде виконувати роль анкетера, а решта групи виступають в ролі респондентів.

По завершенні процедури анкетування проводиться обговорення: „анкетер” і „респонденти” діляться враженнями від проведеної роботи. Анкетер відзначає, чи зазнав він труднощів при поясненні завдання респондентам та в ході збору первинних даних. Респонденти обговорюють труднощі, які виникли у них при заповненні анкети: чи була зрозумілою інструкція, чи були коректними і доступними для розуміння поставлені питання тощо. На основі результатів дискусії за необхідністю робляться пропозиції щодо вдосконалення як змісту анкети, так і змісту інструкції і самої процедури анкетування.

Обробка результатів. Проводиться кількісний та якісний аналіз анкетного матеріалу. Кількісний аналіз передбачає підрахунок числових показників, а якісний аналіз – описання отриманого матеріалу з тої галузі психічних явищ, яку було обрано для дослідження.

Лабораторна робота № 5. (6 годин)

Мета: планування та проведення інтерв'ю.

Обладнання: зразок питань для інтерв'ю.

Хід роботи. студенти знайомляться з вимогами до інтерв'ю та особливостями його планування та проведення. Обирають вид інтерв'ю, його тему. Розробляють план інтерв'ю, випробовують його та, якщо потрібно дороблюють.

На другому етапі студенти проводять інтерв'ю та аналізують його результати.

Обробка результатів: проводиться кількісний та якісний аналіз результатів. Студент представляє питання інтерв'ю та висновки.

Тема 4. Метод бесіди

Лабораторна робота № 6. (4 години)

Мета: ознайомлення студентів з правилами і вимогами до застосування методу бесіди, з процедурою проведення бесіди та аналізу отриманих даних.

Обладнання: протокол.

Хід роботи. На першому етапі роботи завдання студентів полягає у тому, щоб визначити тематичну область досліджень, яку буде охоплювати бесіда, визначити зміст питань, що будуть використані, особливості їх постановки та порядок у структурі плану. Розроблений студентами план бесіди має відповідати вимогам послідовності викладення питань, чіткості постановки питань, зрозумілості і доступності питань для опитуваного.

На другому етапі роботи завданням студентів є безпосереднє проведення бесіди, використовуючи при цьому спільно розроблений план бесіди. Для цього обираються два члени групи, один з яких буде виконувати роль експериментатора, а інший виступатиме в ролі опитуваного.

Обробка результатів. Проводиться аналіз отриманих в процесі бесіди фактів. Результати заносяться до протоколу.

По завершенні процедури бесіди проводиться обговорення: „експериментатор” і „опитуваний” діляться враженнями від проведеної роботи. Експериментатор відзначає, чи зазнав він труднощів в процесі опитування, чи вірно було розроблено план та питання бесіди. Опитуваний вказує на труднощі, які виникли у нього при відповіді: чи були коректними і доступними для розуміння поставлені питання тощо. На основі результатів дискусії за необхідністю робляться пропозиції щодо вдосконалення як змісту питань бесіди, так самої процедури проведення опитування.

Тема 5. Метод аналізу продуктів діяльності

Лабораторна робота № 7. (4 години)

Мета: ознайомлення студентів з процедурою проведення аналізу продуктів діяльності.

Обладнання: малюнки, робочі зошити, продукти трудової або творчої діяльності школяра (студента) в якості предмету аналізу, протокол.

Хід роботи. Студентам пропонується, використовуючи метод аналізу продуктів діяльності, дослідити особистісні характеристики учня (студента), використовуючи в якості предмету аналізу малюнки, робочі зошити, продукти трудової або творчої діяльності школяра (студента) та користуючись набутими в курсі „Загальної психології” теоретичними знаннями про вимоги до використання даного методу.

Обробка результатів. Студенти оформлюють дані аналізу продуктів діяльності у протоколах. Проводиться загальногруповий аналіз отриманої інформації, на основі якого формулюються висновки щодо досліджених особистісних характеристик учня (студента).

Тема 6. Біографічний метод

Лабораторна робота № 8. (4 години)

Мета: вивчення особистості студента за допомогою біографічного методу.

Обладнання: формалізована біографічна анкета, протокол.

Хід роботи. Студентам пропонується здійснити дослідження особистості однокурсника за допомогою біографічного методу. Група розподіляється на пари, де один зі студентів виступає в ролі експериментатора, а другий – в ролі досліджуваного. Експериментатор, зачитавши інструкцію, пропонує досліджуваному заповнити формалізовану біографічну анкету. Формалізована біографічна анкета містить загальні відомості про досліджуваного та особливості його життєвого шляху, інтересів, схильностей, діяльності тощо. Коли опитуваний закінчить заповнення анкети, студенти в парі міняються ролями.

Обробка результатів. Студентам необхідно провести аналіз отриманої інформації (тобто змісту формалізованої біографічної анкети). При цьому результати аналізу заносяться до стандартного протоколу. Обробка результатів передбачає складання хронологічної таблиці особистісного розвитку, куди в хронологічному порядку заносяться основні дати, вказані опитуваним, події, пов'язані з цими датами, та переживання, що їх супроводжують.

Тема 7. Метод тестування

Лабораторна робота № 9. (4 години)

Мета: ознайомлення студентів з правилами і вимогами до застосування методу тестування.

Обладнання: матеріали тесту «Художник-мислитель».

Хід роботи. Студенти знайомляться з видами тестів та з вимогами, яким мають відповідати тести. Студентам пропонується до розгляду структура тестового завдання, інформація щодо процедури проведення та обробки даних тестів.

На прикладі тесту «Художник-мислитель» студенти мають оволодіти практичними навичками проведення тестування, а також обробки та інтерпретації отриманих даних.

Обробка результатів. Проводиться кількісний та якісний аналіз тестового матеріалу, інтерпретація даних.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИ

Тема 8. Проективні методи

Лабораторна робота № 10. (2 години)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Неіснуюча тварина”

Обладнання: лист формату А4, олівці.

Хід роботи: студенти знайомляться з особливостями методики „Неіснуюча тварина” та вчаться інтерпретувати малюнки.

Обробка результатів: студенти представляють складені за малюнками характеристики

Лабораторна робота № 11. (4 години)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Дім. Дерево. Людина”

Обладнання: лист формату А4, олівці.

Хід роботи: студенти знайомляться з особливостями методики „Дім. Дерево. Людина” та вчаться інтерпретувати малюнки.

Обробка результатів: студенти представляють складені за малюнками характеристики

Лабораторна робота № 12. (2 години)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Автопортрет”

Обладнання: лист формату А4, олівці.

Хід роботи: студенти знайомляться з особливостями методики „Автопортрет” та вчаться інтерпретувати малюнки.

Обробка результатів: студенти представляють складені за малюнками характеристики

Лабораторна робота № 13. (2 години)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Тест гумористичних фраз”

Обладнання: 100 фраз гумористичного змісту на окремих картках

Хід роботи: Досліджуваним пропонується розподілити картки на групи за тематикою.

Обробка результатів: студенти аналізують особливості розподілу карток з фразами на групи, на основі чого визначають мотиваційні тенденції особистості.

Лабораторна робота № 14. (4 години)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Тест фрустраційних реакцій” С. Розенцвейга.

Обладнання: 24 малюнки з зображенням осіб, які знаходяться у фрустраційній ситуації.

Хід роботи: Досліджуваним пропонується написати відповідь відносно наведеної у малюнку ситуації.

Обробка результатів: студенти аналізують тип реакцій у різних ситуаціях, на основі чого визначають характер фрустраційних реакцій.

Лабораторна робота № 15. (4 години)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Малюнковий апперцептивний тест” («РАТ») Л. Собчик.

Обладнання: 8 малюнків на окремих картках

Хід роботи: Досліджуваним пропонується письмово описати свої уявлення відносно змісту кожного малюнка..

Обробка результатів: студенти аналізують психологічний зміст описів, на основі чого визначають показники емоційності, сфери конфліктів та систему відносин особистості.

Лабораторна робота № 16. (8 годин)

Мета: знайомство з особливостями застосування проективних методик «Казкова країна», «Малюнок родини в казкових образах», «Людина під дощем».

Обладнання: лист формату А4, олівці.

Хід роботи: Досліджуваним пропонується виконати серію малюнків за тематикою «Казкова країна», «Малюнок родини в казкових образах», «Людина під дощем».

Обробка результатів: студенти аналізують психологічний структурні та змістовні характеристики малюнків, на основі чого визначають сфери конфліктів та систему відносин особистості тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

Тема 9. Соціометричний метод

Лабораторна робота № 17. (6 годин)

Мета: дослідження міжособистісних відносин за допомогою соціометричного методу Дж. Морено.

Обладнання: бланк соціометричного опитування, список членів групи, задані параметри соціометричного вибору, соціоматриця.

Хід роботи. Студентів ознайомлюють з процедурою проведення соціометричного дослідження. Використовуючи задані параметри соціометричного опитування, основні показники заносяться до соціоматриці.

Обробка результатів. Статистичний аналіз даних соціоматриці дозволяє обчислити такі показники як соціометричний статус, коефіцієнт задоволеності, ступінь групової згуртованості. Дається якісна оцінка отриманих кількісних показників. На основі отриманих даних, занесених до соціоматриці, будуються соціограми. На основі побудованих соціограм дається характеристика особливостей міжособистісних відносин у групі. Надаються відповідні рекомендації.

Тема 10. Референтометричний метод **Лабораторна робота № 18. (2 години)**

Мета: дослідження міжособистісних відносин у групі та індивідуальних переваг.

Обладнання: бланк, список членів групи.

Хід роботи. У першій частині досліджувані проводять оцінку особистісних якостей членів групи за 5-бальною шкалою. Далі досліджувані обирають 3-5 членів групи з якими б вони хотіли продовжувати спілкуватися, якщо група буде переформована, та 3-5 членів групи, з якими б вони не хотіли спілкуватися. Далі виясняються ще два члена групи, думка яких є важливою для кожного з досліджуваних.

Обробка результатів. При обробці результатів підраховується референтометричний статус групи та індивідуальні показники кожного з членів групи.

За отриманими даними малюється карта референтометричної диференціації з виділенням „зірок”, „тих, хто має переваги”, „тих, ким нехтують” і т. ін.

Лабораторна робота № 19. (2 години)

Мета: виявлення основної референтної групи особистості.

Обладнання: бланк, що містить 10 питань-ситуацій (список А) та список людей, що оточують особистість (список Б).

Хід роботи. Досліджуваній має за кожним питанням-ситуацією (список А) здійснити вибір особистості, використовуючи список людей (список Б). За кожним питанням-ситуацією необхідно зі списку Б обрати на менш двох особистостей і записати до списку А.

Обробка результатів. Підраховується кількість виборів досліджуваним тих чи інших особистостей. Дві-три особистості, що отримали найбільшу кількість виборів, і складають референтну групу даного досліджуваного.

Тема 11. Дослідження міжособистісних відносин за допомогою методу тестування **Лабораторна робота № 20. (2 години)**

Мета: дослідити групові ролі

Обладнання: текст опитувальника, бланк відповідей, ключ-зразок

Хід роботи. В кожному з семи розділів розподіляються 10 балів між твердженнями, які найкраще характеризують поведінку опитуваного. Бали заносяться у таблицю.

Обробка результатів. Будується таблиця згідно до ключа-зразка, куди вписуються розподілені бали. Знаходиться сума балів по кожному з стовпців. Виділяються ті стовпці-ролі, які набрали більшу кількість балів. Саме ці ролі досліджуваній частіше за все виконує у групі. Робиться аналіз розподілу ролей у групі.

Лабораторна робота № 21. (4 години)

Мета: дослідження міжособистісних відносин, оцінка типу відношення до оточуючих (методика Т. Лірі).

Обладнання: опитувальник, який вміщує 128 оціночних суджень.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується поставити знак „+” навпроти тих визначень, які відповідають його уявленням про себе.

Обробка результатів. Опитувальник містить 128 оціночних суджень, з яких в кожному з 8 типів відношень утворюються 16 пунктів. При обробці підраховується кількість відношень кожного типу. Максимальна оцінка рівня – 16 балів. Проводиться підрахунок балів за кожною октантом за допомогою „ключа” до опитувальника. Отримані дані переносяться на дискограму, кінці векторів поєднуються і утворюють особистісний профіль. Складається особистісний профіль.

Лабораторна робота № 22. (4 години)

Мета: дослідження комунікативних та організаційних схильностей (методика «КОС»).

Обладнання: опитувальник, який вміщує 40 питань.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується поставити знак „+” навпроти тих питань, які з якими він погоджується, та знак „-” навпроти тих питань, з якими він не погоджується.

Обробка результатів. Опитувальник містить 40 питань, з яких відповіді на 20 питань дозволяють оцінити комунікативні схильності, а відповіді на інші 20 питань – організаційні схильності. Здійснюється співставлення відповідей досліджуваних з ключем. За кожен збіг відповідей нараховується 1 бал. Підраховується сума балів за кожним показником та підраховуються коефіцієнти комунікативних та організаційних схильностей за формулою. Здійснюється інтерпретація отриманих даних.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Метод спостереження

Самостійна лабораторна робота № 1. (14 годин)

Мета: ознайомлення студентів з методом спостереження, особливостями його застосування та з правилами і вимогами до його організації і проведення.

Обладнання: програма спостереження, протокол спостереження.

Хід роботи. Студентам пропонується, застосовуючи метод спостереження, дослідити психічні показники індивіду або групи людей.

Робота проводиться у декілька етапів.

1). Підготовчий етап передбачає:

- визначення цілей, завдань та предмету спостереження;
- визначення місця та часу проведення дослідження;
- складання плану процедури спостереження та підготовку протоколу спостереження згідно вимог до його оформлення.

2). Безпосереднє проведення самоспостереження, в ході якого отримані шляхом спостереження дані послідовно фіксуються у протоколі.

3). Обробка результатів: Психологічний аналіз фактів, які було зафіксовано в процесі спостереження. Проводиться психологічний аналіз отриманої інформації, на основі якого формулюються висновки.

Самостійна лабораторна робота № 2. (6 годин)

Мета: ознайомлення студентів з методом самоспостереження, особливостями його застосування та з правилами і вимогами до його організації і проведення.

Обладнання: програма самоспостереження, протокол самоспостереження.

Хід роботи. Студентам пропонується, застосовуючи метод самоспостереження, дослідити особливості власного психічного стану у даний момент.

Робота проводиться у декілька етапів.

1). Підготовчий етап передбачає:

- визначення цілей, завдань та предмету самоспостереження;
- визначення місця та часу проведення дослідження;
- складання плану процедури самоспостереження та підготовку протоколу самоспостереження згідно вимог до його оформлення.

2). Безпосереднє проведення самоспостереження, в ході якого отримані шляхом самоспостереження дані послідовно фіксуються у протоколі.

3). Обробка результатів: Психологічний аналіз фактів, які було зафіксовано в процесі самоспостереження. Проводиться психологічний аналіз отриманої інформації, на основі якого формулюються висновки.

Тема 3. Метод опитування

Самостійна лабораторна робота № 3. (16 годин)

Мета: складання анкети, проведення анкетування та обробка отриманих даних.

Обладнання: анкета.

Хід роботи. На першому етапі роботи завдання студентів полягає у тому, щоб визначити тематичну область досліджень, яку буде охоплювати майбутнє анкетування, визначити види питань, що будуть використані, та особливості їх постановки. Студентами розробляється анкета, яка має відповідати вимогам до її складання і оформлення.

На другому етапі розробляється зміст інструкції для респондентів. Інструкція має бути короткою, доступною для розуміння і вміщувати чітко завдання, яке ставиться перед респондентами.

На третьому етапі роботи завданням студента є безпосереднє проведення анкетування, використовуючи при цьому розроблену анкету. Процедура анкетування включає як ознайомлення респондентів з інструкцією, так і безпосереднє проведення опитування.

Обробка результатів. По завершенні процедури анкетування проводиться кількісний та якісний аналіз анкетного матеріалу. Кількісний аналіз передбачає підрахунок числових показників, а якісний аналіз – описання отриманого матеріалу з тої галузі психічних явищ, яку було обрано для дослідження. Студент має оформити результати проведеного анкетування у протоколі.

Тема 4. Метод бесіди

Самостійна лабораторна робота № 4. (16 годин)

Мета: проведення бесіди та аналіз отриманих даних.

Обладнання: протокол.

Хід роботи. На першому етапі роботи завдання студентів полягає у тому, щоб визначити тематичну область досліджень, яку буде охоплювати бесіда, визначити зміст питань, що будуть використані, особливості їх постановки та порядок у структурі плану. Розроблений студентами план бесіди має відповідати вимогам послідовності викладення питань, чіткості постановки питань, зрозумілості і доступності питань для опитуваного.

На другому етапі роботи завданням студентів є безпосереднє проведення бесіди, використовуючи при цьому спільно розроблений план бесіди. Для цього обираються два члени групи, один з яких буде виконувати роль експериментатора, а інший виступатиме в ролі опитуваного.

Обробка результатів. Проводиться аналіз отриманих в процесі бесіди фактів. Результати заносяться до протоколу.

Тема 5. Метод аналізу продуктів діяльності

Самостійна лабораторна робота № 5. (8 годин)

Мета: проведення аналізу продуктів діяльності.

Обладнання: малюнки, робочі зошити, продукти трудової або творчої діяльності школяра (студента) в якості предмету аналізу, протокол.

Хід роботи. Студентам пропонується, використовуючи метод аналізу продуктів діяльності, дослідити особистісні характеристики особистості, використовуючи в якості предмету аналізу малюнки, робочі зошити, продукти трудової або творчої діяльності школяра (студента). В ході проведення аналізу студент має чітко дотримуватися вимог до використання даного методу.

Обробка результатів. Студенти оформлюють результати проведеного аналізу продуктів діяльності у протоколах.

Тема 8. Проективні методи

Самостійна лабораторна робота № 6. (6 годин)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Малюнок сім‘ї”.

Обладнання: матеріали тесту „Малюнок сім‘ї”.

Хід роботи: студенти знайомляться з особливостями методики „Малюнок сім‘ї” та вчаться інтерпретувати малюнки.

Обробка результатів: студенти представляють складені за малюнками характеристики

Самостійна лабораторна робота № 7. (6 годин)

Мета: знайомство з особливостями застосування, проведення й інтерпретації проективної методики „Незавершені речення”.

Обладнання: матеріали тесту «Незавершені речення».

Хід роботи: студенти знайомляться з особливостями методики „Незавершені речення” та вчаться інтерпретувати отримані результати.

Обробка результатів: студенти представляють складені за результатами методики характеристики.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

Тема 9. Соціометричний метод

Самостійна лабораторна робота № 8. (20 годин)

Мета: дослідження міжособистісних відносин за допомогою соціометричного методу Дж. Морено.

Обладнання: бланк соціометричного опитування, список членів групи, задані параметри соціометричного вибору, соціоматриця.

Хід роботи. Студентів ознайомлюють з процедурою проведення соціометричного дослідження. Використовуючи задані параметри соціометричного опитування, основні показники заносяться до соціоматриці.

Обробка результатів. Статистичний аналіз даних соціоматриці дозволяє обчислити такі показники як соціометричний статус, коефіцієнт задоволеності, ступінь групової згуртованості. Дається якісна оцінка отриманих кількісних показників. На основі отриманих даних, занесених до соціоматриці, будуються

соціограми. На основі побудованих соціограм дається характеристика особливостей міжособистісних відносин у групі. Надаються відповідні рекомендації.

Тема 11. Дослідження міжособистісних відносин за допомогою методу тестів

Самостійна лабораторна робота № 9. (8 годин)

Мета: діагностика основних тенденцій поведінки в реальній групі і уявленнь особистості про себе (методика „Q-сортировка” В. Стефансона).

Обладнання: набір карток (60 штук), що містять твердження або назву властивостей особистості.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується розподілити картки на три групи: перша група – картки, які відповідають уявленню досліджуваного про себе як члена даної конкретної групи; друга група – картки, які не відповідають уявленню досліджуваного про себе як члена даної конкретної групи; третя група – картки, за якими досліджуваний має сумніви.

Можливою є не однократна сортировка карток в залежності від мети дослідження в таких відношеннях:

- „реальне Я” (Яким я є?);
- „соціальне Я” (Яким мене бачать інші?);
- „актуальне Я” (Яким я хотів би бути?);
- „значимі інші” (Яким я бачу свого партнера?);
- „ідеальний партнер” (Яким би я хотів бачити свого партнера?).

Обробка результатів. Відповіді досліджуваного розносяться відповідно ключу і підраховуються тенденції за кожною зі спряжених пар.

Самостійна лабораторна робота № 10. (4 години)

Мета: діагностика схильності особистості до конфліктної поведінки (методика К. Томаса).

Обладнання: 30 пар суджень.

Хід роботи. Досліджуваному пропонується з кожної з 30 пар суджень обрати те судження, яке є найхарактернішим для його поведінки.

Обробка результатів. Кількість балів, набраних досліджуваним за кожною шкалою, дає уявлення про вираженість у нього тенденції до прояву відповідних форм поведінки в конфліктних ситуаціях.

Самостійна лабораторна робота № 11. (2 години)

Мета: дослідження товариськості (методика «Тест на товариськість» В.М. Ряховського).

Обладнання: опитувальник, який вміщує 16 питань.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується обрати один з варіантів відповідей «так», «іноді», «ні».

Обробка результатів. За кожну відповідь «так» нараховується 2 бали, за відповідь «іноді» - 1 бал, за відповідь «ні» - 0 балів. Підраховується загальна сума балів. Здійснюється інтерпретація отриманих даних.

Самостійна лабораторна робота № 12. (2 години)

Мета: дослідження вміння слухати (методика «Чи вмієте Ви слухати?»).

Обладнання: опитувальник, який вміщує 25 тверджень.

Хід роботи. Досліджуваним пропонується помітити такі ситуації, які викликають досаду та роздратування при бесіді з будь-якою людиною.

Обробка результатів. Підраховується відсоток ситуацій, які викликають досаду та роздратування. Здійснюється інтерпретація отриманих даних.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих за допомогою методів психології за темами 1-7 (6 год.)
2. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих за допомогою проєктивних методів за темою 8 (6 год.)
3. Складання протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних дослідження міжособистісних відносин за темами 9-11 (6 год.)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Класифікація та загальна характеристика методів психології.
2. Етапи психологічного дослідження. Вимоги до проведення психологічного дослідження.
3. Особливості застосування методу спостереження у психології, його переваги та недоліки.
4. Особливості оформлення протоколу спостереження.
5. Загальна характеристика методу самоспостереження, його переваги та недоліки.
6. Особливості застосування експериментального методу в психології, його переваги та недоліки.

7. Загальна характеристика видів експерименту, їх переваги та недоліки.
8. Особливості застосування анкетного методу в психології, його переваги та недоліки.
9. Загальна характеристика видів питань в анкеті.
10. Особливості застосування методу інтерв'ю в психології, його переваги та недоліки.
11. Загальна характеристика видів питань в інтерв'ю.
12. Особливості застосування методу бесіди в психології, його переваги та недоліки.
13. Особливості застосування методу аналізу продуктів діяльності в психології, його переваги та недоліки.
14. Особливості застосування методу тестування в психології, його переваги та недоліки.
15. Особливості дослідження особистості за допомогою біографічного методу.
16. Особливості застосування проєктивних методів в психології, їх переваги та недоліки.
17. Загальна характеристика методів дослідження міжособистісних відносин.
18. Застосування соціометричного методу з метою визначення міжособистісних відносин у колективі.
19. Особливості застосування методики „Референтометрія”.
20. Можливості методики Т. Лірі.
21. Особливості застосування методики „Групові ролі”.
22. Особливості застосування методики „Q-сортировка”.
23. Особливості застосування методики «КОС».
24. Особливості застосування методики К. Томаса.
25. Особливості застосування методики «Тест на товариськість» В.Ф. Ряховського.
26. Особливості застосування методики «Чи вмієте Ви слухати?».

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лабораторні роботи на практичних заняттях із застосуванням психодіагностичного інструментарію, складання психологічних характеристик особистості.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточний контроль у формі модульного контролю, оцінювання успішності виконання самостійної та індивідуальної робіт.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, що присвоюються студентам за МОДУЛЕМ III

МОДУЛЬ II	Поточний контроль	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Загальна сума балів
Змістовий модуль 7. Методи дослідження	30	5	2	37
Змістовий модуль 8. Проєктивні методи	19	5	2	26
Змістовий модуль 9. Методи дослідження міжособистісних відносин	30	5	2	37
Всього балів	79	15	6	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

- (A) 90 – 100 балів – відмінно
 (BC) 75 – 89 балів – добре
 (DE) 60 – 74 балів – задовільно
 (FX) 35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання
 (F) 1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ЗА МОДУЛЕМ III

Критерії оцінювання модульних контрольних завдань

Вид завдання	Характеристика відповіді	Кількість балів
Теоретичне питання	- відповідь містка, повна - глибоко розкрито зміст відповіді і всі аспекти поставленого питання - відповідь є логічною і структурованою	5
	- відповідь містка, проте наявні деякі недоліки - розкрито основний зміст поставленого питання, але не розкрито усіх аспектів даної проблематики - відповідь є недостатньо логічною і структурованою	4

	- відповідь має недоліки - не повністю розкрито основний зміст поставленого питання - не розкрито головних аспектів даної проблематики - відповідь є недостатньо логічною і структурованою	3
	- відповідь неповна - слабо розкрито основний зміст поставленого питання, але розкрито деякі аспекти даної проблематики - відповідь не є логічною і структурованою	2
	- відповідь не розкриває основного змісту поставленого питання - не розкрито головних аспектів даної проблематики - відповідь викладено нелогічно і неструктуровано	1
	- не дано відповіді на поставлене питання - відповідь є невірною	0
Вставте відсутнє слово	- відсутнє слово вставлено вірно	1
	- вставлене слово є вірним, але не досить точним	0,5
	- відсутнє слово не вставлено	0
	- відсутнє слово вставлено невірно	0
Вкажіть, чи є вірними наведені нижче твердження	- відповідь дано вірну	1
	- відповіді не дано - дано невірну відповідь	0
Оберіть вірну відповідь	- відповідь дано вірну	1
	- відповіді не дано	0
	- дано невірну відповідь	0

Критерії оцінювання самостійної роботи

Характеристики ведення протоколів досліджень, які були відведені на самостійну роботу	Кількість балів
- ведення протоколів охайне - у протоколах представлено всі види самостійної роботи згідно програми курсу - лабораторні роботи проведено і оформлено згідно всіх вимог	5
- ведення протоколів охайне або задовільне - у зошиті представлено всі роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	4
- ведення протоколів охайне або задовільне - не представлено всіх протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	3
- ведення зошиту задовільне; - не представлено більшості протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні недоліки	2
- ведення протоколів незадовільне - не представлено більшості протоколів самостійної роботи згідно програми курсу - у проведенні і оформленні робіт наявні грубі недоліки	1
- ведення протоколів незадовільне - не представлено жодного протоколу самостійної роботи згідно програми курсу	0

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Характеристика протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості на основі даних, отриманих в ході досліджень	Кількість балів
- ведення зошиту охайне - у зошиті представлено всі протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості згідно програми курсу - протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості оформлено згідно всіх вимог	2
- ведення зошиту охайне або задовільне - у зошиті не представлено всіх протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості згідно програми курсу	1

- у оформленні протоколів досліджень та психологічних характеристик особистості наявні деякі недоліки	
- відсутні протоколи досліджень та психологічні характеристики особистості - у зошиті не представлено жодної (майже жодної) роботи згідно програми курсу - відсутність зошиту	0

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: протоколи досліджень на практичних заняттях, наукова література, представлена у бібліотеці університету, друквані періодичні видання, електронні видання.

ЛИТЕРАТУРА

Основна

1. Анастаси А. Психологическое тестирование. – Кн. 1, 2. - М.: Педагогика, 1982.
2. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
3. Багрецов С.А. и др. Диагностика социально-психологических характеристик малых групп с внешним статусом. – СПб., 1999.
4. Батаршев А.В. Тестирование: Основной инструмент практического психолога. – М.: Дело, 2001.
5. Бурлачук Л.Ф. Введение в проективную психологию. – К.: Ника-Центр, 1997.
6. Вархотова Е.К., Дятко Н.В., Сазонова Е.В. Экспресс-диагностика готовности к школе: Практическое руководство для педагогов и школьных психологов. – М.: Генезис, 1999.
7. Глуханюк Н.С. Практикум по общей психологии / Н.С. Глуханюк, Е.В. Дьяченко, С.Л. Семенова. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. – 224 с.
8. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию – Самара: Бахрам-М, 2000.
9. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
10. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Крайні методи психодіагностики. – М.: Приор, 2002. – 288с.
11. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – СПб.: Питер, 2003. – 560 с.
12. Практикум по психологии / Отв. ред. А.С. Кармин, Ю.А. Сандулов, В.И. Еленский. – СПб.: Лань, 2002. – 128 с.
13. Практические занятия по психологии / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1972. - 168с.
14. Психологические тесты: В 2 т. / Под ред. А.А. Карелина. – М.: Владос, 2005.
15. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом «Бахрах», 1998. – 672 с.
16. Смирнов А.Г. Практикум по общей психологии. – М.: Издательство института психотерапии, 2001. – 224 с.
17. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., 2002.
18. Хозиев В.Б. Практикум по общей психологии. – М.: Академия, 2003. – 272 с.
19. Шапарь В.Б., Тимченко А.В., Швыдченко В.Н. Практическая психология. Инструментарий. – Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2005. – 768 с.
20. Эденборо Р. Практическая психометрия. Эффективное интервьюирование. – СПб.: Питер, 2003.

Додаткова

1. Баррет Д. Протестируйте себя. – СПб.: Питер, 2003.
2. Борулава Г.А. Методологические основы практической психологии. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2004.
3. Глуханюк Н.С. Практикум по психодиагностике. – М.: МПСИ: Воронеж: НПО «Модэк», 2005. – 216 с.
4. Гусев А.н., Измайлов Ч.А., Михалевская М.Б. Измерение в психологии. – М.: «Смысл», 1998.
5. Носс И.Н. Введение в технологию психодиагностики. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2003.
6. Основы психологии: Практикум / Ред.-сост. Л.Д. Столяренко. - Ростов н/Д: «Феникс», 1999. – 576 с.
7. Пошукова Т.І. Практикум із загальної психології. – К., 2000.

РЕСУРСИ:

- мережі "Інтернет" (корисні сайти:
www.mon.gov.ua
www.nau.kiev.ua
www.apsu.org.ua

- www.psynet.narod.ru/tests);
- електронної бібліотеки та бібліотеки ун-ту